

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Moderní architektura. Nejslavnější funkcionalistické vily

Modern architecture. The most famous functionalist villas

Vypracovala: Lucie Vojtíšková

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to - v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

podpis studentky

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí práce Mgr. Zuzaně Duchkové, Ph.D., za veškerou pomoc, odborné vedení, cenné rady, připomínky a za velké množství inspirace.

Abstrakt

První část teoretické práce je věnována obecně moderní architektuře na počátku 20. století, jejímu vzniku, prvotním umělcům a stavbám, které v té době vznikaly. Blíže se zaměřuje na funkcionalismus, a to jak ve světě, také českých zemích. Druhá část práce popisuje nejslavnější funkcionalistické architekty v Evropě, kteří ovlivnili další tvorbu ve vývoji architektury. Těžištěm bakalářské práce je analýza a komparace funkcionalistických vil ve světě a na českém území – vily Savoye od Le Corbusiera, vily Tugendhat od Miese van der Rohe a Müllerovy vily od Adolfa Loose.

Klíčová slova: moderní architektura, funkcionalismus, vila Tugendhat, vila Savoye, Müllerova vila, Le Corbusier, Ludwig Mies van der Rohe, Adolf Loos

VOJTÍŠKOVÁ, Lucie. *Moderní architektura, nejslavnější funkcionalistické vily*. České Budějovice, 2021. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D.

Abstract

The first part of the theoretical work is devoted to general modern architecture at the beginning of the twentieth century, its creation, original artists, and buildings created at that time. Closer, the bachelor work focuses on functionalism, both globally and in the Czech countries. The second part of the work describes the most famous functionalist architects in Europe who influenced other architecture works. The bachelor work's primary focus is on analyzing and comparing functionalist villas in the world and the Czech territory – Villa Savoye, Villa Tugendhat and Müller's Villa.

Key Words: modern architecture, functionalism, Villa Tugendhat, Villa Savoye, Müller's Villa, Le Corbusier, Ludwig Mies van der Rohe, Adolf Loos

Obsah

Úvod	7
1 Moderní architektura. Nástin vzniku a jejího vývoje	8
1.1 Příčiny a vznik moderní architektury v dobových souvislostech.....	8
1.1.2 Charakteristika moderní architektury. Vybrané osobnosti architektury a jejich tvorba	11
1.2 Významné spisy o architektuře. Adolf Loos – Le Corbusier – Frank L. Wright.....	14
1.3 CIAM kongresy. Athénská charta	16
1.4 Funkcionalismus – obecná charakteristika. Situace v českých zemích v první polovině 20. století	17
1.4.1 Znaký a typy funkcionalistických staveb. Významné funkcionalistické stavby a architekti v Československu	20
2 Osobnost Le Corbusiera a jeho vila Savoye v Poissy	22
2.1 Život a dílo Le Corbusiera	23
2.1.1 Pět nových architektonických pravidel Le Corbusiera	27
2.2 Vila Savoye v Poissy.....	27
2.2.1 Popis vily z hlediska pěti nových architektonických pravidel.....	28
2.2.2 Osud vily Savoye.....	31
3 Architekt Ludwig Mies van der Rohe a jeho přínos pro architekturu se zaměřením na vilu Tugendhat v Brně	31
3.1 Život a dílo Ludwiga Miese van der Rohe	32
3.2 Vila Tugendhat v Brně	36
3.2.1 Popis vily Tugendhat podle pěti nových architektonických pravidel od Le Corbusiera .	37
3.2.2 Majitelé vily Fritz a Greta Tugendhatovi. Historie vily	41
4 Architekt Adolf Loos a Müllerova vila v Praze	45
4.1 Život a dílo Adolfa Loose	45
4.2 Müllerova vila.....	48
4.2.1 Adolf Loos a Raumplan.....	48
4.2.2 Popis vily z hlediska pěti pravidel od Le Corbusiera.....	49
4.2.3 Firma Müller & Kapsa. Majitelé Müllerovy vily František a Milada. Historie vily	51
Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	58
Přílohy	62
Zdroje příloh	100
Přílohy I.....	100

Úvod

Tématem bakalářské práce je moderní architektura a tři slavné vily. Jedná se o teoretický výklad, který se soustřeďuje na období funkcionalismu a vyzdvihuje jeho ikonické stavby: vilu Savoye od Le Corbusiera, vilu Tugendhat od Ludwiga Miese van der Rohe a Müllerovu vilu od Adolfa Loose.

První část se zaměřuje obecně na moderní umění, na období, v němž secese ustupovala do pozadí, a umělci chtěli přijít s něčím novým. Byla to doba přelomu 19. a 20. století, kdy se tyto změny začaly odehrávat. Situace během 20. století dala vzniknout i jiným uměleckým směrům a stylům, které se jak u nás, tak ve světě objevily. V první polovině 20. století ovlivnil řadu architektů funkcionalismus. Proto autorka věnuje pozornost jeho charakteristickým prvkům, stavbám i představitelům. V samostatné kapitole popisuje jeho uplatnění v českých zemích a zvláště si všímá Prahy a Brna, kde vznikla řada funkcionalistických staveb.

Druhá část bakalářské práce představuje tři funkcionalistické vily. Nejprve je dán prostor životu a dílu švýcarského architekta Le Corbusiera, tvůrce takzvaných pěti pravidel moderní architektury, jimiž se sám řídil. Tyto teze využila autorka při popisu všech tří zvolených vil – Savoye ve Francii, Tugendhat v Brně a Müllerovy vily v Praze. Opomenuty nezůstaly ani medailonky autorů obou posledně zmíněných staveb – Ludwiga Miese van der Rohe a Adolfa Loose.

Cílem předkládané práce je shromáždit informace o vilách, jejich stavitelích a popsat každou z nich podle Corbusierových pěti architektonických bodů. Snahou je přiblížit vztah architektů ke svým dílům, ohlasy veřejnosti a vše zasadit do kontextu doby.

Informace čerpala autorka nejen z knižních, ale také internetových zdrojů. Velmi přínosné byly oficiální stránky jednotlivých vil, především vily Tugendhat, které nabízejí zajímavosti z historie i z aktuálního kulturního dění. Za stěžejní považuje autorka svou návštěvu Müllerovy vily v Praze, kde byla provedena interiérem a exteriérem budovy, a navštívila informační centrum Adolfa Loose.

1 Moderní architektura. Nástin vzniku a jejího vývoje

Úvodní kapitola nastiňuje vznik a vývoj moderní architektury. Zmiňuje souvislosti a konkrétní příklady staveb. Dále se věnuje třem nejvýznamnějším architektonickým osobnostem stojícím u jejího zrodu. První z nich je Frank Lloyd Wright a jeho dílo, následují spisy a publikace od Adolfa Loose a Le Corbusiera. Představeny jsou též kongresy CIAM a Athénská charta. V neposlední řadě se tato kapitola zabývá obdobím funkcionalismu. Vyzdvihuje hlavní znaky a typy staveb. Na závěr se soustřeďuje na jeho uplatnění v českých zemích a připomíná zdejší architekty a stavby.

1.1 Příčiny a vznik moderní architektury v dobových souvislostech

Ve 20. století došlo k výrazným a také rychlým změnám jak ve vývoji technologií, tak v oblasti výtvarného umění. Započaté století přineslo několik nových slohů, stylů či proudů, které se střídaly velmi rychle a některé probíhaly dokonce současně.

Na přelomu 19. a 20. století se v české architektuře objevuje secese a s ní spojený dekor na fasádách. Její prosazení v českých zemích nebylo zprvu tak jednoduché. Občané a převážně konzervativní čeští nacionalisté byli zaujatí spíše architekturou, kde se objevily historické prvky. Secese zde byla navíc chápána jako cizí. I přesto vzniklo jak u nás, tak ve světě mnoho staveb. Nejvýraznějším příkladem se stal Obecný dům v Praze, jenž ukázal limity secesní tvorby.

Na počátku 20. století se řada umělců snažila od tohoto směru odklonit. Uvědomovali si, že cesta k moderní tvorbě nepovede přes dekor, který zůstane stát v čele architektury. Inspiraci nacházeli architekti na mnoha územích ve světě. Například v USA v té době působil americký architekt Frank Lloyd Wright, jemuž bude věnována samostatná kapitola. V Německu byl znám architekt a designér Peter Behrens, zatímco mezi představitele vídeňské tvorby se řadil jeden ze zakladatelů evropské moderní architektury Otto Wagner. Oběma bude dán prostor v další části výkladu. Vedoucí osobností u nás se stal Jan Kotěra¹,

---

¹ Jan Kotěra (1871–1923) byl architekt a designér působící na území Čech. Střední vzdělání zakončil na německé odborné škole stavitelské v Plzni. Své další vzdělání získal ve Vídni, kde ho nejenže vyučoval Otto Wagner, ale setkal se tam i s jinými budoucími významnými architekty, jako byl například Adolf Loos či Josef Hoffman. Jeho raná tvorba se nesla v duchu vídeňské secese a řadí se tam například Peterkův dům v Praze (1899) či pavilon pro pražskou výstavu Auguste Rodina. Poznávacím znamením se pro Kotěrovu tvorbu po odklonu od ornamentálního secesního stylu stalo čisté, neomítnuté zdívo. V té době vytvořil několik vil jako například Trmalovu vilu v Praze či Máchovu vilu v Bechyni. Vrcholným dílem se pro Jana Kotěru stal Národní Dům v Prostějově z let 1905–1907. Mimo architekturu svůj život

architekt, urbanista a teoretik architektury.² Spolu s ním prosadil strohou modernu rakouský architekt a designér Josef Hoffman³. Nástup moderny byl spojen nejen s odstraněním dekoru, ale také s novými materiály a racionálním uspořádáním domu.⁴ Jan Kotěra jakožto jeden z představitelů nového směru zaujal v roce 1898 místo profesora na pražské Uměleckoprůmyslové škole. Zde se mu podařilo vytvořit učiliště, z jehož okruhu vzešly další známé osobnosti – architekt, návrhář, profesor a autor Štencova domu Otakar Novotný a architekt Josef Gočár⁵, jehož Wenkeho obchodní dům v Jaroměři předběhl o několik let vývoj architektury v Evropě. Nejen tito dva tvůrci byli ovlivněni Kotěrovskou modernou. V jeho stopách šli mnozí další. Například český architekt a urbanista Josef Chochol, který navrhl interiér síně Staroměstské radnice, či architekt Pavel Janák⁶, jenž využil železobeton na křivce Hlávkova mostu v Praze.⁷

---

zasvětil i tvorbě interiérů, skla či tapet. Jan Kotěra působil také na Uměleckoprůmyslové škole jako profesor a později na Akademii výtvarných umění, kde se stal rektorem. Velký projekt, jenž Jan Kotěra započal roku 1907, byla právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Tato stavba byla dokončena až po architektové smrti pod vedením architekta Ladislava Machoně.

Více [Srov.] ARTMUSEUM.CZ: Jan Kotěra [online]. 22.10.2008 [cit. 2021-02-11].

Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=690

² [Srov.] LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 11–19.

³ Josef Hofmann (1870–1956) byl rakouský architekt, designér a pedagog na vídeňské Kunstgewerbeschule. Byl jedním ze zakladatelů skupiny vídeňské secese. Jeho pozdější tvorba se přiklání k funkcionalismu. Mezi jeho známé projekty se řadí například vilová kolonie Hohe Warte ve Vídní či palác Stoclet v Bruselu.

⁴ [Srov.] *100 staveb: moderní architektura Středočeského kraje*. Praha: Pro Středočeský kraj vydalo nakl. Titanic, 2006.

⁵ Josef Gočár (13. 3. 1880 – 10. 9. 1945) byl český architekt, urbanista, designér, profesor a člen mnoha uměleckých spolků. Po dokončení středoškolského vzdělání s maturitou působil jako praktikant v Kotěrově ateliéru. Mezi jednu z jeho prvních prací se řadí návrh průčelí činžovních domů pro Hradec Králové. V roce 1911 byl jednou z osobností, jež se podíleli na vzniku československého kubismu.

V tomto směru vytvořil Gočár dům U Černé Matky Boží v Praze v Celetné ulici. Po první světové válce společně s architektem Pavlem Janákem začali propagovat rondokubismus. V tomto duchu se nesla budova pražské Legiobanky, kterou navrhl. V roce 1924 působil jako profesor na Akademii výtvarných umění, kde byl následně zvolen rektorem. V té době učinil Gočár přechod k avantgardní architektuře a mezi stavby z té doby se řadí dvě vily v pražské kolonii Baba a též školní a úřední budovy v Hradci Králové. Jeho vyučování na škole byla učiněna přítrž po nacistické okupaci, kdy Gočár odešel do penze. Posledním dílem na sklonku jeho života byla úprava vrátnice a vstup do továrny Baťa v Sezimově Ústí.

Za svůj život získal Josef Gočár řadu ocenění a v roce 2000 byl dokonce zvolen za nejslavnější osobnost české architektury 20. století. Více [Srov.] Brněnský architektonický manuál: Josef Gočár [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz/architekt/48-josef-gocar>

⁶ Pavel Janák (1882–1956) byl český architekt, šéfredaktor uměleckého časopisu *Výtvarná páce*, profesor, člen České akademie věd a člen uměleckých skupin Mánes a Skupiny výtvarných umělců.

Pavel Janák studoval u významných osobností, jako byl Josef Zítka či Otto Wagner. V roce 1911 se i on zapojil do rozvoje českého kubismu, o němž napsal řadu článků. Janák se nevěnoval jen teoretickému psaní o kubismu, ale též návrhům kubistického porcelánu. Po válce tvořil v uměleckém stylu rondokubismu a poté vytvářel stavby čistě funkcionalistické. Po druhé světové válce se zaměřil na rekonstrukce – jízďárny a míčovny na Pražském hradě či zahrady kolem Královského letohrádku.

Více [Srov.] ARTMUSEUM.CZ: Pavel Janák [online]. 20.9.2008 [cit. 2021-02-11].

Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1473

⁷ [Srov.] LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001.

Mladí architekti chtěli ve 20. století vytvořit takovou architekturu, která by v sobě promítla rychlý rozvoj vědy a techniky. Zprvu však nevěděli, jak na to. Přestože byli ovlivněni kubismem i Janem Kotěrou, bylo jim jasné, že nová doba by měla přinést něco jiného. Možnou cestu jim ukázal švýcarský architekt Le Corbusier.⁸ Jeho tvorba na počátku dvacátých let je inspirovala. Zastával názor, že dům je stroj na bydlení. Zároveň označoval architekturu za umění.⁹

V centru západní a střední Evropy se na začátku dvacátých let 20. století začala utvářet avantgarda¹⁰, která vyzdvihovala stavitelství založené pouze na požadavcích funkčnosti. K rychlému šíření představ pomáhaly časopisy a výstavy. Důraz na funkci, materiály stavebních hmot a konstrukční podmínky se stal pro inženýry-architektů v poválečných letech velmi důležitý. Byla to doba bytové nouze, která s sebou nesla tendenci obrátit se na potřeby člověka.¹¹ Zájem o funkci stavby a o stavební materiál se projevil v umělecké škole Bauhaus, která byla založena v roce 1919 ve Výmaru. Jako ředitel zde působil německý architekt Walter Gropius¹². Ve 20. století se jednalo o nejvýznamnější školu, jež kladla důraz na design, pedagogické umění a architekturu.¹³

V celoevropském měřítku byla fenoménem modernismu především liberální levicová orientace, společná puristická estetika, koncepční funkcionalistický přístup k projektu a jedineční lidé s vlastními postoji. To vše naznačuje tomu, že moderní hnutí nebylo bráno jako celistvý blok.¹⁴

---

⁸ [Srov.] LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001.

⁹ [Srov.] ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 5., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2008. s. 158.

¹⁰ Avantgarda, z francouzského slova l'avantgarde, znamená v českém překladu předvoj. Z hlediska historického vývoje označovala tvorbu uměleckých směrů od začátku 20. století.

¹¹ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 137, 138.

¹² Walter Gropius (1883–1969) byl jedním z průkopníků moderní funkcionalistické architektury a je považován za jednoho z nejvlivnějších a nejinnovativnějších architektů 20. století. Byl to německý architekt a zakladatel Bauhausu. Pracoval v architektonické kanceláři u Petera Behrense, kde se seznámil s Ludwigem Miesem van der Rohe a Le Corbusierem. Poté si otevřel vlastní kancelář spolu s Adolfem Meyerem. S ním spolupracoval i později, když sháněl pro své žáky Bauhausu místo pro výuku architektury. Kvůli neustálým útokům na jeho osobu rezignoval v roce 1933 na pozici ředitele Bauhausu. Poté žil ve Spojených státech amerických, kde vyučoval na Harvard Graduate School of Design, a založil si vlastní kancelář. Více [Srov.] ARTMUSEUM.CZ: Walter Gropius [online]. 15. 5. 2009 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1512

¹³ [Srov.] GYMPEL, Jan a Stefan BREITLING. *Dějiny architektury: od antiky po současnost*. V Praze: Slovart, 2013. s. 88.

¹⁴ [Srov.] NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998. s. 13.

1.1.2 Charakteristika moderní architektury. Vybrané osobnosti architektury a jejich tvorba

Předobraz moderní architektury bylo možné spatřit už ve druhé polovině 19. století, kdy se začaly vytvářet její principy. Tehdy začali architekti klást důraz především na prostor a konstrukci, zatímco dekor byl zastíněn funkcí. Řada známých osobností se k novému pojetí stavby vyslovila. Jedním z nich byl francouzský teoretik a architekt Viollet-le-Duc, který nabádal k zařazení železa mezi stavební materiály. K této problematice se též vyjádřil Němec Gottfried Semper, jenž apeloval na to, aby materiál byl na stavbě příznán. Také anglický myslitel John Ruskin podpořil výzvu, aby veřejné stavby plnily svůj účel a nekladl se takový zřetel na jejich estetickou stránku.¹⁵

První stavbou, u které se promítly principy moderního umění, byl Křišťálový palác pro Mezinárodní výstavu v Londýně. Autorem stavby byl architekt a šlechtic Joseph Paxton, který zde použil železo a beton. V Anglii se s tímto novým materiálem začalo pracovat na budovách přádelen, které byly vystužené skeletovou konstrukcí s železnými nosníky. Američané pro takovou konstrukci našli v osmdesátých letech jiné uplatnění, a to výškové budovy. Na sklonku 19. století se následně začala objevovat železobetonová konstrukce.¹⁶ Přestože stavební výhody železobetonu byly patrné, těžko se zprvu prosazoval jako tradiční materiál a na významnějších budovách byl schován. Železobeton se nejprve využíval pro průmyslové a komerční projekty. Až ve dvacátých letech se začal vyskytovat na veřejných budovách.¹⁷

Na sklonku 19. a počátkem 20. století se začali v Americe vytvářet moderní výškové budovy. Vliv na jejich stavbu měla chicagská škola. Jednalo se o neformální uspořádání stavitelů a architektů pocházejících z Chicaga. Toto sdružení vzniklo přibližně v roce 1875 a zaniklo roku 1910. Mezi nejznámější představitele se řadil Dankmar Adler¹⁸, Louis Sullivan¹⁹ a další. Situace v Chicagu

---

¹⁵ [Srov.] DVOŘÁČEK, Petr. *Moderní architektura*. Praha: Levné knihy KMa, c2005. Architektura českých zemí. s. 6.

¹⁶ [Srov.] Tamtéž

¹⁷ [Srov.] HOLLINGSWORTH, Mary. *Architektura 20. století*. Bratislava: Columbus, 1993. s. 37.

¹⁸ Dankmar Adler (3. 7. 1844 – 16. 4. 1900) se narodil v Německu a na jeho výchově se podílel jeho otec, jelikož matka zemřela při porodu. Své formální vzdělání nedokončil, v osmnácti letech působil ve vojenské službě, kde se ke konci zúčastnil kurzu na architekta a inženýra. Během svého života si založil dvě architektonické kanceláře, první s Edwardem Burlingem a druhou s Louistem Sullivanem.

¹⁹ Louis Henry Sullivan (3. 9. 1856 – 14. 4. 1924) pocházel z rodiny tanečního mistra. Sullivan studoval architekturu na Massachusetts Institute of Technology a poté byl zaměstnán jako kreslič. Během svého života se stal Adlerovým partnerem, se kterým spolupracoval. Pracovali na projektu Auditorium Building. Sullivan je znám také svou poučkou, že forma následuje funkci.

byla pro architektury příznivá, jelikož v roce 1871 došlo k velkému požáru a velká část centra města byla zničena. Vyvstala potřeba postavit nové stavby, avšak ceny pozemků se pohybovaly vysoko, a také bylo nutné šetřit místem. Situace přivedla architektury na myšlenku vícepodlažních staveb, čemuž nahrával i vynález výtahu z roku 1853 Elishem Gravesem Otisem. Architekti chicagské školy vytvářeli stavby, u nichž zvyrazňovali skeletovou konstrukci a neužívali vnější ozdoby.²⁰

Ve Spojených státech vedli architekti Dankmara Adlera a Louis Sullivan svou firmu. Mezi další zástupce chicagské školy se řadili americký architekt a urbanista Daniel Burnham, americký stavební inženýr a architekt William Le Baron či jeden z největších praktiků, architekt John Root. Tito představitelé začali na sklonku 19. století vytvářet mrakodrapy. Mezi jejich významné stavby patří budova Montauk (1882), Monadnock Building (1891), obchod Carson Pirie Scott & Co. (1898–1904) a další.²¹ Tým Adlera a Sullivana zasáhla v roce 1900 Sullivanova smrt. Po jeho úmrtí měla firma málo zakázek. Jedním z důvodů byl návrat neoklasické tradice ve stavebnictví.²²

Jak už bylo naznačeno výše, na evropskou moderní architekturu v jejích počátcích působil americký architekt Frank Lloyd Wright²³. Život zasvětil navrhování budov, které velmi ovlivnily architekturu 20. století. Wright netvořil jen rodinné domy, ale také kanceláře, kostely, knihovny, školy či muzea. Miloval krajinu, a tak domy postavené v letech 1900–1917 nazval podle chicagského okolí. Typické pro ně byly neopracované materiály, převislé střechy a terasy. Inspiraci krajinou vykazovala jeho díla z let 1943–1959, kdy navrhl muzeum Solomona R. Guggenheima v New Yorku. Tvarem tato budova připomíná spirálovou mušli.²⁴

Frank Lloyd Wright nepůsobil jen ve Spojených státech amerických. Na nějaký čas odjel do Japonska, které ho velmi ovlivnilo a inspirovalo. Byl okouzlen nejen

---

²⁰ [Srov.] DEMPSEY, Amy. *Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním*. [Praha]: Slovart, 2002. s. 23–24.

²¹ [Srov.] Britanica: Chicago School [online]. [cit. 2021-02-15].
Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Chicago-School-architecture>

²² [Srov.] DEMPSEY, Amy. *Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním*. [Praha]: Slovart, 2002. s. 23–24.

²³ Frank Lloyd Wright (8. 6. 1867 – 9. 4. 1959) – jeho rodné jméno bylo Frank Lincoln Wright, to změnil po rozchodu jeho matky s otcem, čímž jí chtěl vyjádřit podporu. Vliv na jeho studium měla rodina, jelikož bylo třeba pomoci s výdaji, a tak nedokončil střední školu v Madisonu. Klíčovou událostí byla jeho svatba s Catherine Lee Clark Tobinovou, díky níž se dostal mezi vyhledávané architektury. Svůj první ateliér si založil v Oak Parku v Chicagu. Wright během svého života navrhl okolo 800 budov, z nichž osm bylo prohlášeno za památku UNESCO. Vytvářel stavby v harmonii s přírodou a jejich obyvateli, díky čemuž je považován za tvůrce „organické architektury“.

²⁴ [Srov.] GLENN, Martina. Frank Lloyd Wright. ARTMUSEUM [online]. 17. 4. 2009 n. l. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=686

japonským tiskem, ale také každodenním životem, zajímal se o umění. Svou architekturu považoval za organickou, neboť v ní dochází k harmonii mezi budovou a krajinou.²⁵ V té době přišel s „revolučním“ stylem, pro který byly typické střechy s nízkým sklonem a velkými přesahy, interiér více propojen s exteriérem a také s přiznanou konstrukcí a přírodními povrchovými úpravami. I přes značný vliv japonského umění se k němu během svého života nehlásil.²⁶

Klíčovou událostí nejen pro Franka Lloyd Wrighta, ale pro veškerou architektonickou činnost, byl krach burzy v roce 1929 v USA.²⁷ Situace se zlepšila v roce 1935, kdy ve Spojených státech amerických hospodářská krize skončila. Rok předtím navštívil rodinu svého studenta Edgara Kaufmanna. Dohodli se, že jim Wright postaví rodinné výletní sídlo na břehu Bear Run. V tomto případě se autorovi podařilo propojit krajinu s domem tak, že vodopád se stal jeho součástí. Jedná se o jeden z nejslavnějších moderních domů na světě, který se nazývá Fallingwater. Wright zde uplatil své zkušenosti z dřívějších projektů. Užitím kamenů na stěně poutá dům ke skále.²⁸

Mezi další významné architekty působící v Evropě se řadil Otto Wagner a Peter Behrens. Otto Wagner (1841–1918) byl rakouský architekt, který se na počátku své tvorby přikláněl k secesi a společně s Gustavem Klimtem, Josefem Hoffmanem a dalšími založil skupinu Vídeňská secese. Na přelomu 19. a 20. století, v době, kdy byl Otto Wagner pedagogem na Akademii ve Vídni, vzbudil pozdvižení, když se označil za příznivce moderní architektury. V roce 1896 vydal knihu *Moderne Architektur*, která se stala inspirací pro následující mladé tvůrce.²⁹ Jako zastánce moderního umění vytvořil v letech 1904–1912 ve Vídni budovu poštovní spořitelny, jež je považována za klíčové evropské dílo moderního umění na přelomu století.³⁰

Druhou výše zmíněnou osobností byl německý architekt a designér Peter Behrens (1868–1940). Stejně jako Otto Wagner i on si prošel secesí. V roce

---

²⁵ [Srov.] Frank Lloyd Wright and Japan [online]. 1. 1. 2017 [cit. 2021-02-15].

Dostupné z: <https://franklloydwright.org/frank-lloyd-wright-and-japan/>

²⁶ [Srov.] MORSE, Edward Sylvester. Japonské domy a vše co k nim patří. Praha: Pragma, 2011. s. 15.

²⁷ [Srov.] *Britannica: Frank Lloyd Wright* [online]. 2020 [cit. 2021-02-04].

Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Frank-Lloyd-Wright>

²⁸ [Srov.] *Archiweb: Fallingwater – Dům pro Edgara J. Kaufmanna* [online]. [cit. 2021-02-04].

Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/fallingwater-dum-pro-edgara-j-kaufmanna>

²⁹ [Srov.] ARTMUSEUM.CZ: Otto Wagner [online]. 9. 6. 2009 [cit. 2021-03-01].

Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1554

³⁰ [Srov.] ÖSTERREICHISCHE POSTSPARKASSE: ÖSTERREICHISCHE POSTSPARKASSE [online].

[cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.ottowagner.com/oesterreichische-postsparkasse/>

1893 se stal jedním z jejích zakladatelů v Mnichově. V Berlíně vedl od roku 1907 architektonickou a designérskou praxi, kde působili další architekti, jako byl Walter Gropius, Le Corbusier či Ludwig Mies van der Rohe. Za první příklad stavby v moderním stylu je považováno soukromé obydlí v Northamptonu nazývané *New Ways*. Behrens je také označován jako zakladatel moderního průmyslového designu.³¹

1.2 Významné spisy o architektuře. Adolf Loos – Le Corbusier – Frank L. Wright

„Každý kus nábytku, každá věc, každý předmět vypráví příhody, historii rodiny. Byt není nikdy hotový; vyvíjí se s námi a my v něm.“³²

Citovanou myšlenku zformuloval architekt Adolf Loos ve své knize *Co je tedy pravý sloh* v roce 1898. Tato kapitola se zabývá třemi architekty, kteří se během svého života věnovali i teoretickým pracím.

Jedním z nich byl Adolf Loos. Ovládal několik jazyků, jako byla němčina, čeština, angličtina a francouzština. Přestože se během života stal známou osobností, nedosáhl takového úspěchu jako architekti Le Corbusier nebo Mies van der Rohe.³³ Ve svém textu *Odívání* vyzdvihoval, že oděv je starší než konstrukce. Psal, že vše začalo u oblečení, kdy člověk hledal pokrývku pro své tělo. Chtěl se chránit proti nepříznivému počasí a zároveň se zahřát při spánku. Tím říká, že tento typ pokrývky je nejstarším architektonickým prvkem.³⁴ Dalším textem, v němž pojednával o architektuře, je spis *O šetrnosti*. V něm rozebíral myšlenku, že obydlí by nemělo být nikdy hotové. K tomu pro srovnání uvedl, že ani člověk není nikdy zcela dokončen po fyzické či duševní stránce. Jako vhodný a odolný materiál pro nábytek označil kůži, dub a vlnu. Za velkou chybu naopak považoval kvalitní dřevo a drahé látky, jelikož se na takový materiál musí dávat neustále pozor, aby se neponičil.³⁵ Co se týče barev, Loos je při své práci nemíchal, jelikož předpokládal, že princip dobré kompozice spočívá v přirozenosti barev. Zastával

---

³¹ [Srov.] Art directory: Peter Behrens [online]. [cit. 2021-03-01].

Dostupné z: <http://www.behrens-peter.com/>

³² ŠLAPETA, Vladimír. *Adolf Loos a česká architektura*. Repr. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2000. s. 23.

³³ [Srov.] SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870–1933: architekt, kritik, dandy*. [Praha]: Slovart, c2004. s. 7.

³⁴ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 169.

³⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 176.

názor, že hlavní je poskytnout lidem prostor, jenž bude působit útulně a teple. Díky barvám tak mohl navodit určitou atmosféru.³⁶

Architekt Le Corbusier se stejně jako Adolf Loos věnoval teoretickým textům. V knize *Urbanisme* uvádí Loosův názor, že vzdělaný člověk se z okna nedívá. V jeho stavbách jsou tedy okna často zakryta jemnými závěsy, vytvořena z temného skla nebo je přístup k nim zamezen vestavěným nábytkem. Adolf Loos bral okna jen jako prostředek, jímž proniká světlo. Například v Müllerově vile je dokonce okno otočeno do vnitřního prostoru.

Le Corbusierovy texty se často věnovaly architektuře. Mimo jiné psal o zapouštění nosných zdí hluboko do země v textu *Stavění a bydlení*. Tento způsob produkující přebytečnou zeminu, kterou je nutné odvézt za město, považoval za velmi nákladný a nabídl jiný model. Nová metoda, již představil, se opírala o nosnou konstrukci. Stavba by měla být zvednuta do výšky, čímž vznikne dole prostor pro zahradu. Tu mohou užívat jak děti na hraní, tak i dospělí na zaparkování svého automobilu.³⁷

Již zmíněný architekt Frank Lloyd Wright se během svého života dostal i do jiných odvětví umění, navrhoval látky, sklo, nádobí či nábytek. Zajímal se o filosofii, vyučoval jak ve Spojených státech, tak v Evropě a také psal teoretické spisy.³⁸ Jedním z jeho děl věnujících se architektuře byl manifest *The Art and Craft of the machine* z roku 1901. V tomto spise předvídal dobu, kdy se do středu zájmu posunou válečné stroje, lokomotivy a parníky na úkor umění. Dalším jeho teoretickým příspěvkem byla kniha *Ve věci architektury* z roku 1908. Jeho teorie se sice ve Spojených státech amerických neuchytila, avšak na Evropu měla vliv. V knize vyzýval architekty, aby přestali tvořit tradiční stavební formy. Radil jim, aby používaly stroje jako běžné nástroje moderní civilizace a za materiál doporučoval ocel a beton.³⁹

Ve svých knihách a publikacích architekti uvažovali nad tím, jak umělci o svých stavbách přemýšleli a jakou hodnotu jednotlivým věcem dávali. V této práci byly uvedeny především spisy Adolfa Loose a Le Corbusiera, poněvadž jejich vily jsou

---

³⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 145, 146, 153.

³⁷ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 32, 183.

³⁸ [Srov.] GLENN, Martina. Frank Lloyd Wright. *ARTMUSEUM* [online]. 17.4. 2009 n. l. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=686

³⁹ [Srov.] HOLLINGSWORTH, Mary. *Architektura 20. století*. Bratislava: Columbus, 1993. s. 38.

v následujících kapitolách vyzdvíženy, a autorka chtěla přiblížit filosofii jejich vztahu k architektuře. Franku Lloyd Wrightovi se věnovala kvůli jeho vlivu na Evropu.

1.3 CIAM kongresy. Athénská charta

Tato kapitola se věnuje organizaci CIAM, která vznikla v první polovině 20. století. Je jí dán prostor v souvislosti s Athénskou chartou a také kvůli jednomu ze zakladatelů, Le Corbusierovi.

Mezinárodní kongresy moderní architektury neboli Congrès International d'Architecture Moderne, označující se zkratkou CIAM, představovaly organizaci, jež vznikla v roce 1928. Byla vytvořena architektonickou avantgardou, která se řídila prostými principy a programy mezinárodního stylu.⁴⁰ Členové organizace se scházeli v různých zemích Evropy, aby diskutovali a utvářeli základní prvky nového přístupu k urbanismu a architektuře. Zaměřovali se především na rozvoj budoucích metropolí 20. století. Jejich důraz byl kladen především na psychologické a biologické potřeby. V rámci městské reorganizace nabízeli členové CIAM inovace, prefabrikace a začlenění prvků z krajiny do již vytvořených elementů.⁴¹

V roce vzniku této nové organizace podepsalo její prohlášení v La Sarrazu ve Švýcarsku 24 architektů a jednou z vůdčích osobností se stal Le Corbusier. Pro tohoto architekta bylo typické porovnávání neefektivního stavebnictví se standardizovanou činností automobilového průmyslu.⁴² Text byl sepsán na konci prvního kongresu, přestože diskuse se nesla v neformálním stylu. Obsahem byly čtyři body – obecná ekonomika, územní plánování, architektura a veřejné mínění a architektura a její vztah se státem. První bod ukazoval, jak změna v oblasti ekonomického řádu a společenského života šla ruku v ruce s transformací architektonického fenoménu. Druhý bod se zaměřoval na město, především na kolektivní život a soužití. Problém ve vytvoření harmonického

---

⁴⁰ [Srov.] NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998. s. 19.

⁴¹ [Srov.] MUMFORD, Erik. *Universidad Nacional de Colombia: repositorio institucional biblioteca digital* [online]. 2007 [cit. 2021-02-06].

Dostupné z: <https://repositorio.unal.edu.co/handle/unal/31990>

⁴² [Srov.] OpenLearn: učení z otevřené univerzity zdarma. *CIAM (Congrès International d'Architecture Moderne)* [online]. 30.8.2019 [cit. 2021-02-06].

Dostupné z: <https://www.open.edu/openlearn/history-the-arts/history/heritage/ciam-congres-internationaux-darchitecture-moderne>

územního plánování viděla organizace CIAM v roztříštěnosti půdy. Zbývající dva oddíly se zabývaly méně zjevnými předměty.

Kongresy CIAM se s výjimkou let 1937–1947 konaly pravidelně až do roku 1959, kdy se uskutečnilo poslední setkání v Otterlo.⁴³ Na jednom z kongresů ještě před desetiletou přestávkou vytvořili architekti jeden z nejkontroverznějších dokumentů, kterým byla Athénská charta. Vznikla v roce 1933 a pojmenována byla podle cesty, kde kongres proběhl, tedy na cestě z Marseilles do Athén. Členové zde zanalyzovali 34 měst a navrhli řešení, jak jejich problémy vyřešit. Téma znělo „Funkční město“. Charta nebyla až do roku 1943 zveřejněna, ne všichni s ní totiž souhlasili. K těm, kdo dokument zpochybňovali, patřili dva britští architekti, manželé Alison a Peter Smithsonovi. Jejich pochyby se týkaly toho, že ideální město CIAM by vedlo k rozpadu komunity a též k izolaci.⁴⁴

Československo se CIAM spolupracovalo do poloviny třicátých let, jeho zástupcem byl Karel Teige⁴⁵. Znovu se k organizaci přidala nová skupina, která vznikla na popud architekta Bohuslava Fuchse v Brně a Františka Kalivody. Jednalo se o sekci CIAM-Ost, do které se řadilo Rakousko, Polsko, Maďarsko a Československo. Její zásluhou se uskutečnila v roce 1937 konference v Brně a ve Zlíně.⁴⁶

1.4 Funkcionalismus – obecná charakteristika. Situace v českých zemích v první polovině 20. století

Zásady funkcionalismu v architektuře předpokládaly, že budova je stavěna kvůli své funkci. Přestože vzniklo mnoho funkcionalistických staveb, záhy se ukázaly jeho slabiny. To, na co nejvíce odkazoval, se stalo problémem především

---

⁴³ [Srov.] SCHWEIZER ARCHITEKTUR, ARCHITECTURE SUISSE, ARCHITETTURA SVIZZERA. *90 Let mezinárodního kongresu moderní architektury – CIAM* [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://architecturesuisse.ch/fr/as/211/90-ans-du-congres-international-darchitecture-mode/>

⁴⁴ [Srov.] OpenLearn: učení z otevřené univerzity zdarma. *CIAM (Congres Internationaux d'Architecture Moderne)* [online]. 30.8.2019 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.open.edu/openlearn/history-the-arts/history/heritage/ciam-congres-internationaux-darchitecture-moderne>

⁴⁵ Karel Teige (13. 12. 1900 – 1. 9. 1951) se narodil v Praze do rodiny hlavního archiváře a kritika. Proslul jako publicista, překladatel, grafik a kritik. Stal se jedním ze zakládajících členů skupiny Devětsil a také členem surrealistické skupiny. Díky jeho působení v Bauhausu se do Prahy dostala řada významných architektů, kteří v hlavním městě přednášeli. V době komunismu měl problémy s publicistickou tvorbou, měl zakázáno vydat vybrané texty a některé už napsané spisy byly spáleny.

⁴⁶ [Srov.] PELČÁK, Petr a Vladimír ŠLAPETA. *Brno: architektura 1918–1939 = architecture 1918–1939*. [Brno]: Centrum architektury, c2011. s. 14.

u obytných budov. Místnosti určené k bydlení nemohly splňovat jen jednu funkci a účel, ale musely vyhovovat jejich obyvatelům.⁴⁷

Architektura funkcionalismu zasáhla do různých zemí, stala se mezinárodní a její tvůrci byli přesvědčeni, že aspiruje na univerzální styl. Stavby měly na začátku tohoto období často bílou omítku a kovové prvky jako okenní rámy, stupňovitá schodiště či trubková zábradlí. Jako typický materiál se začal používat železobeton. Nosné zdi se nahrazovaly štíhlými sloupy a klasická okna pásovými okny. Také tvar střechy se změnil. Často byla plochá a propojená se zahradou. Přestože se jednalo o stavby založené na funkci, projektanti mysleli i na estetickou stránku. Neopomínali místa, kde měly objekty stát. Zasazovali budovy do krajin a projektovali nejen vily, ale také administrativní budovy, školské a lázeňské areály, nemocnice, činžovní domy, koupaliště a továrny.⁴⁸ Tyto charakteristické rysy se staly výrazným poselstvím moderní doby. K tomu, jak by mělo moderní umění vypadat, se váží slavné výroky architektů. Například Louis Sullivan prohlásil, že „forma sleduje funkci“, zatímco Adolf Loos trval na tom, že „ornament je zločin“. Známe je též citát Ludwiga Miese van der Rohe, že „méně je více“. Funkcionalismus představil jak vlastní jazyk, nové materiály a technologie, tak nové budovy, jež ukazovaly příběh moderního věku.⁴⁹

Architektura a umění byly na počátku 20. století ovlivněny první světovou válkou, a to jak na českém území, tak ve světě. Už v předválečném období se objevil nový architektonický směr, kubismus, jenž dozníval i po válce. Za jednoho ze zakladatelů architektonického kubismu je považován Pavel Janák, který stál v opozici proti architektuře Jana Kotěry. Označoval ji za příliš racionální a zbavenou veškeré emocionality. Kubistická architektura kladla důraz na šikmé plochy a lomené tvary. Tím Janákova práce neskončila. Po vzniku samostatné Československé republiky se inspiroval dekorativním stylem art deco a vytvořil tzv. národní styl. Ten se vyznačuje geometrickými obrazy v červené a bílé barvě a slavil větší úspěch než kubismus.⁵⁰

---

⁴⁷[Srov.] MUKAŘOVSKÝ, Jan, JANKOVIČ, Milan a Miroslav ČERVENKA, ed. *Studie*. Brno: Host, 2001. Strukturalistická knihovna. s. 174.

⁴⁸ [Srov.] LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 23.

⁴⁹ [Srov.] ANDĚL, Jaroslav. *Nová vize: avantgardní architektura v avantgardní fotografii: Československo 1918–1938*. Praha: Slovart, 2005. s. 224.

⁵⁰ [Srov.] *100 staveb: moderní architektura Středočeského kraje*. Praha: Pro Středočeský kraj vydalo nakl. Titanic, 2006.

K příležitosti 10. výročí vzniku Československé republiky se v roce 1928 dokončily dva velké projekty, na něž byla v roce 1924 vypsána architektonická soutěž. Jednalo se o Veletržní palác v Praze a územní plán zemského výstaviště v Brně. Díky těmto projektům se potvrdila vazba mezi 19. stoletím a moderní architekturou. Samotným příkladem byl Veletržní palác, jenž začal vznikat ke konci 19. století, a který byl postaven podle návrhů architektů Oldřicha Tyla a Josefa Fuchse. V Brně zvítězil projekt výstaviště od Emila Králíka. Na jednotlivých pavilonech se podíleli i další architekti jako Bohuslav Fuchs, Jiří Kroha a další.⁵¹

V letech 1918–1938, tedy v období první republiky⁵², se do popředí dostaly sociální projekty. V Praze a v Brně se začaly stavět malobytové domy a též se uskutečnilo velké množství soutěží na kolektivní domy. V té době nepůsobil v českých zemích jen funkcionalismus, jehož příznivcem byla převážně levicová avantgarda, ale taktéž expresionismus⁵³, k němuž se přikláněli Němci žijící na území Československa⁵⁴, nebo neoklasicismus, jehož zastánci byli převážně žáci architekta Otty Wagnera.⁵⁵

Tím, že moderní hnutí netvořilo celistvý blok, došlo na konci třicátých let k tomu, že československá komunistická strana moderní umění odsunula do pozadí a její místo bylo nahrazeno sovětským kulturním modelem. Tato záměna se pro československou komunistickou stranu stala nástrojem ideologického boje, jehož cílem bylo ukázat realistické znázornění idealizovaného obrazu světa.⁵⁶

Další zásah do života lidí přinesla druhá světová válka, která pozastavila vývoj umění. Snaha navázat po válce na odkaz meziválečné architektury vedla mimo

---

⁵¹ [Srov.] ANDĚL, Jaroslav. *Nová vize: avantgardní architektura v avantgardní fotografii: Československo 1918–1938*. Praha: Slovart, 2005. s. 30.

⁵² První republiku časově vymezují roky 1918–1938. Vše začalo 28. října 1918, kdy byl vyhlášen samostatný stát vztahující se na české země. O dva dny později se k českým zemím připojilo Slovensko. Vytvořil se demokratický stát, jehož prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk. Druhým prezidentem v tomto období byl Edvard Beneš. Zásadním se stal rok 1938, kdy se konala mezinárodní konference v Mnichově, na jejímž konci se podepsala Mnichovská dohoda o odstoupení československého pohraničí Německu. Tato dohoda byla 30. září 1938 Československou republikou přijata.

⁵³ Expresionismus (z latinského slova *expresio* – výraz) byl umělecký směr, jenž vznikl na přelomu 19. a 20. století. Odkláněl se od naturalismu a impresionismu. Naopak zrcadlil melancholii, zoufalství, pesimismus, sociální utopii ve výtvarné výchově a podobně. Jednou z nejvýznamnějších osobností expresionismu byl norský grafik a malíř Edvard Munch (1863–1944).

⁵⁴ Jedná se o německé obyvatelstvo rozprostírající se v pohraničních oblastech Československé republiky.

⁵⁵ [Srov.] LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 24.

⁵⁶ [Srov.] NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998. s. 13.

jiné k vytvoření projektu dětské nemocnice v Brně. Tento vývoj byl však v roce 1948 zmařen komunistickým pučem.⁵⁷

1.4.1 Znaky a typy funkcionalistických staveb. Významné funkcionalistické stavby a architekti v Československu

Československo a především čeští architekti byli jedni z prvních v Evropě, kteří se přihlásili k funkcionalismu. Chtěli oprostit stavby od dekoru, protože ten byl v té době považován za výraz měšťanství, a do popředí dávat funkci. Především pak vyznavači emocionálního funkcionalismu kladli důraz jak na psychické, tak duševní potřeby jejich uživatelů.⁵⁸

Mezi typické stavby, které v té době řada architektů navrhovala, se řadí vily, lázeňská střediska, obchodní domy, kavárny a průmyslové stavby. Interiér byl prováděn v ryze hygienickém stylu. Typickými prvky byly kovový nábytek, podlahy pokryté linoleem a okna bez záclon. Na Slovensku, konkrétně v Bratislavě, kde též působili čeští architekti, se navrhovaly slovenské lázně a střediska.⁵⁹

Po vzniku Československa se druhým největším městem rozprostírajícím se v geografickém středu státu stalo Brno. Tam se roku 1920 vytvořil silný městský úřad, jenž vyzdvihoval moderní architektonické pojetí. V jeho čele stáli architekti Jindřich Kumpošt a Jaroslav Zikmund. Další vliv na moderní architekturu v Brně měla dvě vysoká architektonická učiliště–německá Deutsche technische Hochschule a Česká vysoká škola technická.

V Brně se architektura v období dvacátých a třicátých let často nazývala „brněnský bílý funkcionalismus“, jenž svou estetikou rozlišoval dva proudy. Mezi první zakladatele se řadili architekti Ernst Wiesner, Jindřich Kumpošt, Bohuslav Fuchs a další. Jednalo se o tvůrce narozené převážně v polovině 19. století, kteří studovali školy ve Vídni či v Praze. Druhou generaci představovali architekti František Kalivoda, Evžen Škarda a další. Klíčovým obdobím pro hledání nového stylu byla polovina dvacátých let, kdy architekt Ernst Wiesner vytvořil vilu Münz v ulici Hroznová 19. Jednalo se o první vilu s bíle omítnutým, kvadratickým a horizontálním tělesem. Ve stejné době navrhl architekt Bohuslav Fuchs také

---

⁵⁷ [Srov.] LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 24.

⁵⁸ [Srov.] ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 5., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2008. s. 164.

⁵⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 165–166.

kvadratickou stavbu s velkoplošnými výkladci, a to Zemanovu kavárnu.⁶⁰ Jednalo se o první funkcionalistickou stavbu na našem území rozprostírající se v Brně v parku na Kolišti. Byla vyprojektována v roce 1925. Autor stavby zde uplatnil základní principy nového funkcionalismu. Původní stavba se nedochovala. Byla zbořena v roce 1964 a její replika se v Brně objevila v roce 1995.⁶¹

Nejvýznamnějším brněnským dílem Bohuslava Fuchse byl hotel Avion vystavěný na parcele široké pouhých osm metrů. V Brně tehdy působil Ludwig Mies van der Rohe, který navrhl vilu Tugendhat. Jeho současníkem byl Jiří Kroha, který si vytvořil svou vlastní vilu.⁶² Funkcionalistickou stavbou řadící se až do druhé poloviny dvacátých let v Brně byl areál tamního výstaviště, který vznikl u příležitosti Výstavy soudobé kultury v roce 1928.⁶³

V té době se rozrostla také střediska nové architektury. Už jím nebyla jen Praha, ale i Hradec Králové, Brno, Zlín a Bratislava. Významnými stavbami v Praze se staly Müllerova vila od Adolfa Loose a Veletržní palác⁶⁴ postavený v letech 1925–1928 podle plánů Bohuslava Fuchse a Oldřicha Tyla.⁶⁵ V Praze také vznikaly nové administrativní budovy. Inspiraci pro některé z nich představoval švýcarský architekt Le Corbusier se svým utopistickým projektem Soudobého města pro tři miliony lidí. To ovlivnilo především architektky Devětsilu⁶⁶ k vytvoření funkcionalistické budovy Všeobecného penzijního ústavu v Praze. Druhý největší administrativní objekt v hlavním městě představoval palác Elektrických podniků od architektů Adolfa Benše a Josefa Kříže. Důvodů, proč se začaly stavět administrativní budovy na počátku 20. století, bylo několik. Klíčovou roli sehrály

---

⁶⁰ [Srov.] PELČÁK, Petr a Vladimír ŠLAPETA. *Brno: architektura 1918–1939 = architecture 1918–1939*. [Brno]: Centrum architektury, c2011. s. 12–15.

⁶¹ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT. s. 17.

⁶² [Srov.] ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 5., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2008. s. 165–166.

⁶³ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT. s. 17.

⁶⁴ Veletržní palác byl dříve určený především jako místo, kde se konaly veletrhy. Po druhé světové válce zde sídlily společnosti zabývající se zahraničním obchodem. Významným datem se stal rok 1974, kdy byla budova poničena požárem. O dva roky později se rozhodlo o rekonstrukci objektu. Veletržní palác byl opraven v devadesátých letech a dnes slouží účelům Národní galerie hlavního města Prahy.

⁶⁵ [Srov.] ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 5., rozš. a upr. vyd. Praha: Idea servis, 2008. s. 165–166.

⁶⁶ Umělecké sdružení Devětsil bylo založeno Karlem Teigem, Jaroslavem Seifertem, Vladislavem Vančurou a Adolfem Hoffmeisterem v roce 1920. Členové byli umělci, fotografové, básníci, herci, spisovatelé a podobně. Sdružení fungovalo až do roku 1930 a zasloužilo se o přínos moderního umění do Československa.

racionalizace a industrializace, které vyžadovaly více zaměstnanců na administrativních pozicích.⁶⁷

Významným městem, kde se moderní architektura také objevila, byl Zlín. V té době byl znám hlavně díky Janu Antonínu Baťovi a jeho bratrovi Tomášovi.⁶⁸ Tito dva pánové vybudovali firmu zabývající se výrobou obuvi. Roku 1935 se rozhodl Jan A. Baťa oslovit švýcarského architekta Le Corbusiera, zda by pro město Zlín nevypracoval územní plán stavebního rozvoje. Tento plán byl nakonec Baťou zamítnut, jelikož se architekt moc neohlížel na historické a místní společenské okolnosti. I přes odmítnutí byla návštěva Zlína Le Corbusierem pro ostatní zlínské architekty inspirací, a to především na poli územního plánování a bytové výstavby.⁶⁹

Posledním výše zmíněným městem, kde se také výrazně projevil funkcionalismus, byl Hradec Králové. V té době byl starostou města František Ulrich, jenž dával šanci umělcům, jako byl architekt Josef Gočár, Oldřich Liska a další, aby ve městě mohli vytvořit moderní stavby.⁷⁰ Jednou z funkcionalistických budov, kterou si Oldřich Liska navrhl pro sebe, byla vila s ateliérem. Zde byly uplatněny funkcionalistické prvky spadající do královehradecké moderní architektury. V Hradci Králové se objevily i další takto pojaté objekty jako například vila Jaroslavy a Karla Cee (1936) či vila Bohuslava Horského (1937).⁷¹

2 Osobnost Le Corbusiera a jeho vila Savoye v Poissy

Následující kapitoly se věnují životu, stavbám, inspiracím a pěti pravidlům nové architektury od architekta Charlese-Édouarda Jeannereta, který je znám hlavně pod svým pseudonymem Le Corbusier. V knize od Jeana-Louise Cohena je tento

---

⁶⁷ [Srov.] ANDĚL, Jaroslav. *Nová vize: avantgardní architektura v avantgardní fotografii: Československo 1918–1938*. Praha: Slovart, 2005. s. 124, 128.

⁶⁸ Antonín (7. 6. 1874 – 8. 6. 1908) a Tomáš (3. 4. 1876 – 12. 7. 1932) Baťovi si společně se sestrou Annou vytvořili ve Zlíně v srpnu roku 1894 vlastní dílnu. Myšlenku mechanizace výroby obuvi dostal Tomáš Baťa, poté co si z Německa dovezl první obuvnický stroj. Postupem času se jejich závod začal rozšiřovat i do jiných zemí a jejich obuv se dostala do různých zemí Evropy. V roce 2001 přebírá post vnuk zakladatele, Tomáš Jan Baťa, a výroba obuvi pokračuje až do současnosti.

⁶⁹ [Srov.] ANDĚL, Jaroslav. *Nová vize: avantgardní architektura v avantgardní fotografii: Československo 1918–1938*. Praha: Slovart, 2005. s. 82, 92.

⁷⁰ [Srov.] BARTOŠ, Štěpán, Zdeněk LUKEŠ a Pavel PANOCH. *Ve víru modernosti: architektura 20. století v Královehradeckém kraji*. [Pardubice]: Helios, c2008. s. 161.

⁷¹ [Srov.] Královehradecký architektonický manuál: 1919–1945 [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://kam.hradcekralove.cz/obdobi/3-1919-1945>

pseudonym vysvětlen tak, že se opíral o svého předka Lecorbésiera nebo také malíře Le Fauconniera. Umělecké jméno přijal roku 1920.⁷²

Tvorba Le Corbusiera se stala velkým přínosem pro architekturu ve světě. Nejen, že tento architekt postavil 75 jednotlivých staveb a vypracoval 42 významných plánů měst, ale zanechal také 800 kreseb, více než 400 maleb, 44 soch a též vytvořil návrhy 27 gobelínů. Mimo to se také věnoval psaní. Napsal 34 knih, stovky článků, přednášek a také úřední i soukromé dopisy.⁷³ Své publikace vydával do roku 1917 pod jménem Saugnier, což bylo jméno po jeho matce.⁷⁴

2.1 Život a dílo Le Corbusiera

Le Corbusier se narodil 6. října 1887 ve švýcarském hodinářském městě La Chaux-de-Fonds. Jeho otec se věnoval smaltování ciferníků pro místní hodinářský průmysl a matka pocházela z rodiny obchodníků.⁷⁵

V roce 1902 se mladý Le Corbusier začal na škole uměleckých řemesel v La Chaux-de-Fonds učit rytcem a cizelérem⁷⁶. Ve škole působila řada vysoce specializovaných rytců, kteří vyzdobili městské hodiny. Le Corbusier dokonce získal diplom na mezinárodní výstavě za zdobené hodiny.⁷⁷

Le Corbusier poté přešel do navazujícího kurzu založeného Charlesem L'Éplattenierem. Tento učitel vedl kurz pro nejnadanější žáky. Vytvářel v něm přechod od uměleckého průmyslu k architektuře.⁷⁸ „Svému sedmnáctiletému žákovi zajistil zakázku na dům Villa Fallet, kterou Le Corbusier později označil za odpornou a také ji nikdy nepublikoval.“⁷⁹ Dům vznikl v letech

---

⁷² [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Slovart, c2005. 9.

⁷³ [Srov.] Tamtéž s. 7–9.

⁷⁴ [Srov.] ŠLAPETA, Vladimír a Václav JANDÁČEK. *Český funkcionalismus*. Brno: EXPO DATA, 2004. Stavební kniha (EXPO DATA). s. 5.

⁷⁵ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 5.

⁷⁶ Za cizeléra je označován člověk, který pracuje s kovem. Ve výkladovém slovníku od autora výtvarných katalogů, encyklopedií výtvarného umění Jana Baleky je cizelování povrchové opracování tepaných a zejména litých prací z barevných a drahých kovů.

⁷⁷ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 6.

⁷⁸ [Srov.] Tamtéž

⁷⁹ HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 7.

1906–1907 a dominují u něho přírodní motivy.⁸⁰ Le Corbusierova kariéra ve městě La Chaux-de-Fonds dosáhla vrcholu stavbou Schwobovy vily.⁸¹

Po ukončení studií mladý Le Corbusier cestoval a nadále se vzdělával v oboru architektury.⁸² V roce 1907 se vydal na cestu společně se sochařem Léonem Perrinem po Itálii, následně strávil šest měsíců ve Vídni.⁸³ Následující rok byl Le Corbusier zaměstnán u francouzského architekta a stavitele Augusta Perreta⁸⁴ v Paříži. U něj strávil 14 měsíců, které mu pomohly vytvořit si úplně nový názor na dílo a život.⁸⁵ Nějaký čas měl možnost pracovat také po boku berlínského architekta Petera Behrense, kde též působili architekti Walter Gropius a Ludwig Mies van der Rohe.

Le Corbusier poté opět hodně cestoval a navštívil Prahu, Srbsko a Bulharsko, kde v kresbách zachycoval venkovskou architekturu. I při jeho dalších výpravách, zvláště při návštěvě Cařihradu a Athén, zachycoval tehdejší domy. Fascinovala ho krajina města. Nadšen byl i z řecké Akropolis a oblasti Říma kolem Hadrianovy vily, kterou také navštívil.⁸⁶ V květnu 1911 podnikl cestu do Řecka a do Konstantinopolu, kde se v Athénách věnoval týdny studiu Partheonu. Jeho další cesta měla vést do Chicaga, kde by studoval průmyslové a výškové budovy. To se však nestalo, jelikož dostal od L'Éplatteniera nabídku vyučovat na nově založeném architektonickém oddělení domácí umělecké školy. Le Corbusier jeho nabídku přijal a na škole vedl kurz, jehož obsahem byly geometrické prvky, půdorysy, praktické provedení architektonických děl, nábytek a vnitřní dekorace.⁸⁷

V roce 1913 měly vliv na jeho tvorbu USA, kde ho oslnily fotografie amerických továren.⁸⁸ Díky dřívější známosti s Augustem Perretem se tam seznámil s malířem

---

⁸⁰ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Sloart, c2005. s. 21.

⁸¹ [Srov.] Archiweb: Vila Schwob [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/vila-schwob-la-villa-turque>.

⁸² [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Sloart, c2005. s. 7.

⁸³ [Srov.] Tamtéž, s. 91.

⁸⁴ Auguste Perrete (1874–1954) byl francouzský architekt a stavitel, který se zajímal o beton a železobeton a jejich využití v architektuře a stavebnictví. Mimo jiné i vyučoval a vydával spisy o architektuře. Mezi jeho nejznámější stavby se řadí blok apartmánů na rue Franklin v Paříži, katedrála v Raicy a kostel sv. Josefa v Le Havru.

⁸⁵ [Srov.] FRAMPTON, Kenneth. *Moderní architektura: kritické dějiny*. Praha: Academia, 2004. s. 177.

⁸⁶ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Sloart, c2005. s. 8.

⁸⁷ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 11.

⁸⁸ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*.

Amédéem Ozenfantem, který v něm probudil zájem o malířství.⁸⁹ To mu pomohlo v nabývání estetické zkušenosti, kterou pak zúročil v architektuře.⁹⁰ „Jako reakci na zničení části francouzské krajiny zasažené invazí předložil Jeanneret v roce 1914 společně se stavebním inženýrem Maxem du Bois návrh domu „Dom-Ino“ (odvozeno z latinských slov „domus“ a „innovation“).“⁹¹ Další slovní hříčka a zároveň stavba, byl dům Citrohan. Toto označení mělo odkazovat k automobilovému průmyslu.⁹²

Ve dvacátých letech se jeho život ubíral vícero směry. Stále pokračoval ve studiích ekonomicky orientovaných stavebních typů, vytvářel návrhy jednotlivých staveb, navrhoval skromnější projekty pro konkrétní stavby a v neposlední řadě psal knihy jako například *Urbanisme*.⁹³ Mezi jeho další publikace se řadí *Vers une architecture* z roku 1923 a *L'art décoratif d'aujourd'hui* z roku 1925.⁹⁴ Titul *Vers une architecture* (Za novou architekturu) byl sestaven z článků jak Le Corbusiera, tak Ozenfanta, které se nacházely v *L'Esprit nouveau*⁹⁵. Kniha disponovala základní geometrickou stavebnicí purismu a fotografiemi dopravních prostředků a inženýrských děl.⁹⁶

Mezníkem ve vývoji rodinných domů se stal rok 1927. Do té doby Le Corbusier zkoumal trojrozměrné možnosti skeletu Dom-Ino a taktéž dům Citrohan. Z toho vzešly tři vily. Vila Meyer (1925–1926), která sice nikdy nebyla postavena, ale u ní přišel autor poprvé s myšlenkou volného půdorysu a volného průčelí. Dále vila Cook (1926) a vila Stein-De Monzie (1926–1927), jež ilustrují pět bodů nové architektury. Po roce 1927 pak vznikla vila Baizeau a vila Savoye, které bude věnována samostatná kapitola.⁹⁷

V Praze: Slovart, c2005. s. 88.

⁸⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 9.

⁹⁰ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 12.

⁹¹ COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*.

V Praze: Slovart, c2005. s. 8.

⁹² [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos - Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 123.

⁹³ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*.

V Praze: Slovart, c2005. s. 10, 36.

⁹⁴ [Srov.] ŠVÁCHA, Rostislav. *Le Corbusier*. Praha: Odeon, 1989. *Současné světové umění (Odeon)*. s. 18.

⁹⁵ *L'Esprit nouveau* byl mezinárodní časopis ilustrovaný na současnou činnost: umění, dopisy a vědu, který byl publikován v letech 1920 až 1925 v Paříži.

⁹⁶ [Srov.] NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998. s. 144.

⁹⁷ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos - Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 124–132.

Po druhé světové válce, v padesátých letech, splnil Le Corbusier přání stoupencům hnutí za sakrální umění a vytvořil kostel Notre Dame du Haut. Jelikož mu práce vyhovovala, chopil se nabídky postavit u Lyonu dominikánský klášter.⁹⁸ Le Corbusier se zajímal také o městskou výstavbu. Řada jeho radikálních návrhů nebyla realizována a zůstala pouze na papíře jako například Plan Voisin či jeho návrh pro Alžír.⁹⁹ Až v roce 1951 získal možnost postavit město. Jednalo se o jeho první a zároveň poslední příležitost. Architekt byl pozván indickým premiérem, aby vytvořil generel Čandigarhu. O sedm let později došlo k vybudování pouze akropole centra s parlamentem, soudem a vládními budovami.¹⁰⁰ Na konci padesátých let navrhl Národní muzeum západního umění v Japonsku v komplexu muzeí a zoo v parku Ueno v Tokiu. Jedná se o železobetonovou stavbu s čtvercovým půdorysem a piloty zvedajícími hlavní části galerií na úroveň prvního patra.¹⁰¹ V padesátých a šedesátých letech 20. století se změnil typ a podoba staveb navrhované Le Corbusierem. Už to nebylo jako před válkou, kdy projektoval rodinné domky ve tvaru krabic nebo vytvářel koncepty plánování měst. Jeho poválečná díla představovala expresivně tvarované skulpturální stavby. Mezi ně se řadí například klášter Sainte Marie de la Touratte (1957–1960).¹⁰²

Ke sklonku života získával řadu ocenění a poct. Obdržel několik čestných doktorátů z univerzit, jako byla například Technická univerzita v Curychu či z Kolumbijské univerzity. Byl velkou osobností tehdejší doby. I přes několik urputných protivníků působících převážně ve Francii byla jeho pozice teoretika a architekta nepotlačitelná. Několik let před svou smrtí si koupil malý rekreační dům poblíž Cap Martinu.¹⁰³ Zdejší pobyt se mu stal osudným. Během koupání v moři jej zasáhl srdeční záchvat a Le Corbusier 27. srpna 1965 zemřel.¹⁰⁴

---

⁹⁸ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Slovart, c2005. s. 65, 81.

⁹⁹ [Srov.] UNGERS, Liselotte. *O architektech: životy, díla, teorie: Alberti, Berlage, Boullée a Ledoux, Le Corbusier, Fischer z Erlachu, Ginzburg, Kahn, Jefferson, Loos, Mies van der Rohe, Palladio, Rossi, Schinkel, Smithsonovi, Ungers, Venturi a Scott-Brownová, Vitruvius, Wren, Wright*. Praha: Slovart, 2004. s. 212.

¹⁰⁰ [Srov.] NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998. s. 148.

¹⁰¹ [Srov.] ARCHEYES: *Národní muzeum západního umění v Tokiu/Le Corbusier* [online]. 2016 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://archeyes.com/national-museum-western-art-tokyo-le-corbusier/>

¹⁰² [Srov.] GÖSSEL, Peter a Gabriele LEUTHÄUSER. *Architektura 20. století*. Praha: Slovart, 2003. s. 585.

¹⁰³ [Srov.] UNGERS, Liselotte. *O architektech: životy, díla, teorie: Alberti, Berlage, Boullée a Ledoux, Le Corbusier, Fischer z Erlachu, Ginzburg, Kahn, Jefferson, Loos, Mies van der Rohe, Palladio, Rossi, Schinkel, Smithsonovi, Ungers, Venturi a Scott-Brownová, Vitruvius, Wren, Wright*. Praha: Slovart, 2004. s. 212.

¹⁰⁴ [Srov.] ŠVÁCHA, Rostislav. *Le Corbusier*. Praha: Odeon, 1989. *Současné světové umění* (Odeon). s. 78.

2.1.1 Pět nových architektonických pravidel Le Corbusiera

Díky letitým zkušenostem v oboru stavitelství vytvořil Le Corbusier s Pierrem Jeanneretem manifest Pět bodů nové architektury, které společně prezentovali jako „architektonické pravdy se zcela novým způsobem stavění.“ Tyto body byly ve své nejznámější formě napsané v knize, jež vyšla k oslavě otevření sídliště Weissenhof ve Stuttgartu v roce 1927.¹⁰⁵ Pět bodů nové architektury, které zformuloval Le Corbusier, se skládalo ze sloupů, střešní zahrady, volného půdorysu, pásových oken a volného průčelí.

První pravidlo říkalo, že sloupy musí být zvednuté nad terénem. Výhodou bylo světlo dopadající do interiéru a také volná cirkulace vzduchu. Požadavek na vytvoření střešní zahrady logicky souvisel s tím, že sloupy a volný půdorys ovlivňovaly postavení domu vzhledem k terénu. Zahrada rozpínající se pod domem zabírala stejnou venkovní plochu jako na střeše. Klíčovým byl třetí bod volný půdorys. Ukazoval architekturu, jež se rozvíjí zevnitř ven a výchozími konstrukčními prvky je sloup a souvislá stopní deska. Poslední dva body prezentovaly pojetí abstraktní formy. Pásová okna (bod čtyři) měla přesně opracované detaily, které dokázaly skrýt rozdíly mezi otevíratelnými a pevnými částmi. Fasáda zde splňovala estetickou funkci, už neodkazovala k vnějším prvkům. S tím souvisí vnímání dveří a vchodu, které už netvořily základ celkového uspořádání. Vchod nebyl vidět, byl schovaný pod částí domu. Objektem, který splňoval všech pět pravidel nové architektury, byl dům Cook (květen/červen 1926).¹⁰⁶ Nové teze byly pro všechny architekty srozumitelné a zároveň je ve dvacátých letech velmi ovlivnily. Tím, jak je stavitelé zakomponovávali do svých projektů, se zároveň zařadili mezi avantgardní tvůrce. I přesto však architekt nekodifikoval veškeré své tvůrčí objevy.¹⁰⁷

2.2 Vila Savoye v Poissy

Další kapitoly se věnují vile Savoye a zkoumání, zda i ona splňuje pět nových pravidel architektury od Charlese Édouarda Jeannereta. Vila byla postavena ve Francii ve městě Poissy pro majitele pojišťovny Pierra Savoye v letech

¹⁰⁵ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a Architektura.

¹⁰⁶ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a Architektura. s. 75–76.

¹⁰⁷ [Srov.] NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998. s. 149.

1929– 1931 a je označována jako „stroj na bydlení“. Nachází se 30 kilometrů od Paříže a je umístěna na kopci.¹⁰⁸

Byla vytvořena pro bohatou francouzskou rodinu Pierra Savoye a jeho manželku Eugénii. Jako architektky si rodina na jaře roku 1928 zvolila Le Corbusiera a jeho bratrance Pierra Jeannereta.¹⁰⁹ Budoucí majitelé domu byli zcela odpoutáni od svazujících idejí, a tak byl objekt navržen co nejjednodušeji. Přáli si vlastnit dům na venkově obklopený velkolepým parkem.¹¹⁰ O tom, jakou měla rodina konkrétní představu, se toho ví málo. V knize Johana van de Beeka autor předpokládá, že architekt měl v rámci prostorové dispozice volnou ruku. V době, kdy se vypracovala série návrhů, se ukázalo, že došlo k překročení rozpočtu a vila byla v rámci úsporných opatření zredukována.¹¹¹

Le Corbusier vychvaloval moderní techniku. Říkal, že světem vládne nový duch, v němž se objevuje množství děl, s nimž je možné se setkat v průmyslových produktech. Nezajímaly ho oblasti výroby, nýbrž vzhled a použití. Velkou inspirací pro něj byly automobily a parníky.¹¹² To se promítlo i do jeho návrhu vily Savoye v Poissy, kde bílé trubkové zábradlí připomínalo po průmyslové stránce zaoceánský parník. Také inspirace automobilem, konkrétně Citroenem z roku 1927, je na vile Savoye patrná, poněvadž přesný poloměr otáčení auta vykazuje příjezdová cesta kolem přízemí s půlkruhovou dráhou.¹¹³

2.2.1 Popis vily z hlediska pěti nových architektonických pravidel

Vila Savoye se nachází na rozlehlém zalesněném pozemku v blízkosti údolí Seiny.¹¹⁴ Přiléhá k ní ještě jedna stavba, jež patřila vrátnému a byla též navržena Le Corbusierem. Samotná vila má tvar čtyřhranného krunýře a stojí na pilířích¹¹⁵,

---

¹⁰⁸ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 37.

¹⁰⁹ [Srov.] ARCHEYES: *Villa Savoye / Le Corbusier* [online]. 2020 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://archeyes.com/the-villa-savoye-le-corbusier/>

¹¹⁰ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 37, 90.

¹¹¹ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a Architektura. s. 90.

¹¹² [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 25–26.

¹¹³ [Srov.] ARCHEYES: *Villa Savoye / Le Corbusier* [online]. 2020 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://archeyes.com/the-villa-savoye-le-corbusier/>

¹¹⁴ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Slovart, c2005. s. 43.

¹¹⁵ Pilíř (z latinského slova pilarius, pila) je zděná nebo monolitická volně stojící podpora čtyřúhlého, polygonálního, kruhového, křížového nebo jiného průřezu. Obvykle bývá členěn na patku, hlavici a dřík.

čímž splňuje první bod z pěti pravidel. Sloupy zajišťují parciální volnost spodního patra, a tak se může zeleň rozprostírat pod domem.¹¹⁶

Přestože byla zachována myšlenka čistého objemu domu, každé podlaží mohlo být vytvořeno podle jiného plánu, a vila se mohla vyvíjet nezávisle na konstrukci.¹¹⁷ Budova se rozděluje na tři patra. Přízemí má technický charakter, druhé patro tvoří obytná část a nad ní se nachází střešní zahrada, která je posledním bodem z Le Corbusierových pěti pravidel. Architekt nezapomněl ani na garáž. Příjezd je umístěn pod domem a nachází se tam místnost i pro řidiče. Schovaným vchodem Le Corbusier odkazuje opět k pěti architektonickým pravidlům, poněvadž jej nepovažuje za základní bod celkového uspořádání.

Ve vstupní hale je možné vidět zdi mnoha místností a podpěry konstrukce, jelikož zde prostor není zcela uzavřen. Dominantní prvek tvoří schodiště, které vede do obytného patra.¹¹⁸ Jako část vstupní oblasti vypadá obývací pokoj, který je ze dvou třetin lemován oboustranně odsunutelným pásovým oknem. To tvoří přechod mezi interiérem a exteriérem a zároveň se jedná o další z pěti bodů nových architektonických pravidel. Místnosti mají půdorys písmene L. Obytné prostory jsou oddělené od tří ložnic, do nichž se vstupuje z chodby, stejně jako do hlavní prosvětlené koupelny.¹¹⁹ Terasa v patře se pokládá za jediný vícepodlažní prostor, který vznikl vynecháním několika podlahových ploch.¹²⁰ Z druhého patra vede rampa, která směřuje do otevřeného prostoru střešní zahrady.¹²¹ Vila byla architektem navržena tak, že má dvě ploché střechy, přičemž první patro vyplňuje zahrada a v druhém patře se nachází solárium.¹²²

Interiéry obecně Le Corbusier vybavoval způsobem, který sloužil k odpočinku, relaxaci a využívání volného času. V prostorách jsou umístěna většinou křesla, lehátka, pohovky, kávové soupravy a sportovní vybavení. Architekt také neopomenul police s knihami a stoly pro práci s nimi.¹²³ Z přízemí, které sloužilo

---

¹¹⁶ [Srov.] BUTTRY, Ivana. *Putování Francií*. Praha: Svatošovo nakladatelství, 2008. s. 133.

¹¹⁷ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 136.

¹¹⁸ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 38.

¹¹⁹ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887-1965 : lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Slovart, c2005. s. 43–44.

¹²⁰ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 86.

¹²¹ [Srov.] *Archiweb: Vila Savoye* [online]. [cit. 2020-08-15].

Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>

¹²² [Srov.] Centre des monuments nationaux: *VILLA SAVOYE À POISSY* [online]. [cit. 2020-08-15].

Dostupné z: <http://www.villa-savoye.fr/en/Explore/History-of-the-monumen>

¹²³ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995.

jako garáž, se lze do obytného patra dostat buď po spirálovém schodišti, či po rampě.¹²⁴ V prvním patře jsou pokoje rozmístěné kolem terasy. Na úrovni střechy se zprvu měly nacházet propojené a různě velké pokoje madam Savoye. V realizované verzi byly tyto střešní pokoje zredukovány. Vzhledem k ekonomičtější variantě bylo od střešní konstrukce upuštěno a ložnice madam Savoye byla umístěna do hlavního podlaží. Do jednotlivých pater je přístup zajištěn schodištěm, případně rampou, která poskytuje alternativní cestu. V knize Johana van de Beeka autor uvádí, že zatímco poschodí rozděluje, rampa spojuje. V obytném podlaží propojuje schodiště dvě křídla domu. V prvním se nachází obývací pokoj a kuchyně, v druhém ložnice pro syna a ložnice pro hosty.¹²⁵ Rampa vede až do posledního patra. Tam se nachází plochá střecha s přenositelnou zelení a zaoblenými prvky.¹²⁶ Ty pocházejí z několika původních zamítnutých stěn a je v nich zabudované okno.¹²⁷

„Vila Savoye se stala nástrojem pro mnohé z Le Corbusierových idejí nejen v oblasti architektury, ale také v pojetí toho, jak by lidé ve 20. století měli žít.“¹²⁸ Budova zajišťuje pravou promenádu architektury ukazující často překvapující výsledky. Vyvolávala nejen kladné ohlasy. Mnohokrát byla označována jako stroj k bydlení.¹²⁹ Také byla považována za betonovou krabici stojící na sloupech.¹³⁰ Pro svůj vzhled se stala u konzervativních kritiků symbolem moderního kukaččího hnízda odvracejícím se od víry v boha.¹³¹ V knize Rostislava Šváchy je vila označená jako krabice na pilotech, které chybí horní víko.¹³²

Malé monografie (Votobia). s. 22.

¹²⁴ [Srov.] GLANCEY, Jonathan. *Architektura*. V Praze: Slovart, 2007. Velký ilustrovaný průvodce. s. 444.

¹²⁵ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 86–92.

¹²⁶ [Srov.] BUTTRY, Ivana. *Putování Francií*. Praha: Svatošovo nakladatelství, 2008. s. 133.

¹²⁷ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 92.

¹²⁸ GLANCEY, Jonathan. *Architektura*. V Praze: Slovart, 2007. Velký ilustrovaný průvodce. s. 444.

¹²⁹ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995.

Malé monografie (Votobia). s. 38–39.

¹³⁰ [Srov.] GLANCEY, Jonathan. *Architektura*. V Praze: Slovart, 2007. Velký ilustrovaný průvodce. s. 444.

¹³¹ [Srov.] HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). s. 37.

¹³² [Srov.] ŠVÁCHA, Rostislav. *Le Corbusier*. Praha: Odeon, 1989. *Současné světové umění* (Odeon). s. 26.

2.2.2 Osud vily Savoye

Vila Savoye musela být ještě před nastěhováním majitelů zrekonstruovaná a po nějaké době byla opuštěná, jelikož se v ní nedalo bydlet.¹³³ Zatekalo tam. Syn madam Savoye dostal bronchitidu a Le Corbusierovi za to hrozil soud. Tomu se však nakonec vyhnul, jelikož začala druhá světová válka.¹³⁴

Vila byla za války obsazena zprvu Němci a následně spojenci, což se projevilo na jejím vzhledu, byla velmi poničena. V roce 1958 přešla do vlastnictví města za účelem vybudovat v ní vysokou školu. Státu byla poskytnuta až později, a to v roce 1997.¹³⁵ Mezi lety 1985–1997 tam probíhala rekonstrukce. Spolu s dalšími Le Corbusierovými stavbami byla vila v červenci roku 2016 zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO a již zrekonstruovaný dům je v současnosti zpřístupněn pro veřejnost.¹³⁶

Vila zůstala stavebním manifestem a jako první stavba ve Francii získala v roce 1965 památkovou ochranu. Le Corbusier se chystal dům zrestaurovat a výrazně jej tak změnit. To už ale nestihl, zemřel dříve, než se s restaurováním začalo.¹³⁷

3 Architekt Ludwig Mies van der Rohe a jeho přínos pro architekturu se zaměřením na vilu Tugendhat v Brně

Následující kapitola popisuje život velmi známého architekta Ludwiga Miese van der Rohe, působícího v první polovině 20. století. Narodil se 27. března 1886 v Cáchách a zemřel 17. srpna 1969 v Chicagu. Jeho občanské jméno bylo Maria Ludwig Michael Mies a postupem času ke svému jménu připojil matčino vlámské jméno van der Rohe. Důvodem pro tuto změnu byl pravděpodobně fakt, že „mies“ v němčině znamená „špatný, škaredý“. Připojení slova „Rohe“

---

¹³³ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 115.

¹³⁴ [Srov.] VYGOSH.cz: *Le Corbusier* [online]. [cit. 2020-08-28].

Dostupné z: <http://vygosh.cz/de-corbus.html>

¹³⁵ [Srov.] VILLA SAVOYE À POISSY: *GUIDE BOOKLET* [online]. [cit. 2021-02-07].

Dostupné z: <http://www.villa-savoie.fr/en/#>

¹³⁶ [Srov.] ARCHEYES: *Villa Savoye / Le Corbusier* [online]. 2020 [cit. 2020-11-20].

Dostupné z: <https://archeyes.com/the-villa-savoie-le-corbusier/>

¹³⁷ [Srov.] COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů*. V Praze: Slovart, c2005. s. 47.

k původnímu jménu mohlo vyjadřovat buď převzetí dívčího jména matky, nebo také asociaci německého slova „roh“, jež se překládá jako „ryzí“ či „nefalšovaný“.¹³⁸

Mies během svého života navrhl řadu staveb od rodinných domů po mrakodrapy. Také se stal ředitelem Bauhausu a vychoval dvě generace architektů. Mnozí se jeho dílem velmi inspirovali.

3.1 Život a dílo Ludwiga Miese van der Rohe

Mies pocházel z kamenické rodiny a měl čtyři starší sourozence. V letech 1892–1899 navštěvoval obecnou a katolickou dómskou školu. Tam se učil jen krátce, poněvadž se s ním počítalo v rodinné firmě, kde bylo nezastupitelné pracovní místo.¹³⁹ Ze školy odešel bez závěrečných zkoušek a začal navštěvovat řemeslnou školu. Mies se vyučil zedníkem, a jelikož byl nadaný na volnou kresbu, působil ve firmě zabývající se štukovými ornamenty, kde své nadání mohl rozvíjet.¹⁴⁰

Vliv na Mieseho tvorbu mělo patrně už jeho rodné město Cáchy, bývalé sídlo Karla Velikého. Zdejší architektura, a především dům z 8. století vzbudily v Miesovi zájem nejen o dokonalou konstrukci stavby a její trvanlivost, ale také o harmonii rukodělné práce a umění stavby.¹⁴¹

Mies působil nějakou dobu v Berlíně. Tehdy už ovládal kresbu na rýsovacím prkně, opracovával kámen a zedničil. Už od začátku si zvládl něco navrhnout a následně to i vytvořit. Jeho vývoj v Německu dostal nové zaměření. Nejprve působil u architekta Bruna Paula jako kreslič a následně mezi lety 1906–1908 navštěvoval uměleckoprůmyslovou školu a vysokou školu výtvarných umění. Ve svých 20 letech získal mladý Mies první samostatnou zakázku. Měl vytvořit dům pro filosofa Aloise Riehla u Postupimi. To mu umožnilo setkat se s řadou významných osobností, jako byl například filosof Eduard Spranger¹⁴² či spisovatel

---

¹³⁸ [Srov.] ZIMMERMAN, Claire. *Mies van der Rohe: 1886–1969: struktura prostoru*. V Praze: Slovart, c2007. s. 10.

¹³⁹ [Srov.] MIES VAN DER ROHE, Ludwig, PUENTE, Moisés, ed. *Rozhovory s Miesem van der Rohe*. 2010. Zlín: Archa, 2010. a Architektura. s. 92.

¹⁴⁰ [Srov.] ZIMMERMAN, Claire. *Mies van der Rohe: 1886–1969: struktura prostoru*. V Praze: Slovart, c2007. s. 7–8.

¹⁴¹ [Srov.] Tamtéž, s. 7.

¹⁴² Eduard Spranger (27. června 1882 – 17. září 1963) byl německý pedagog a filosof. Mezi jeho velmi důležité práce se řadí tituly *Die Lebensformen (Druhy mužů)* z roku 1914 a *Psychologie des Jugendalters (Psychologie mládí)* z roku 1924, kde se zabýval účinky kultury a historie na lidské jednání a etiku.

a politik Walther Rathenau¹⁴³. Významnější pro něj bylo setkání s Adou Bruhnovou, jeho budoucí manželkou. Stavba Riehlova domu byla dokončena v roce 1907. Objekt byl považován za velice úspěšný a architekt se díky tomu dostal do jednoho z nejvýznamnějších evropských ateliérů k Peterovi Behrensovi.¹⁴⁴ Tam mohl kromě zadaných úkolů pracovat i na svých vlastních projektech. V té době vznikl dům pro advokáta, filosofa a sběratele umění Huga Perlse, později nazýván Fuchsův. V pozdějších letech se s ním díky této stavbě seznámili manželé Tugendhatovi.¹⁴⁵

Mies si otevřel vlastní architektonickou kancelář a v roce 1913 se oženil s Adou Bruhnovou, s níž měl tři děti. I přesto, že od ní nakonec odešel, nikdy se s ní nerozvedl.¹⁴⁶ O rok později vypukla první světová válka a Mies musel narukovat na frontu, kde strávil tři roky. To jej, stejně jako mnoho dalších, odvedlo od rytmu běžného života.¹⁴⁷ Po válce se Berlín změnil jak v politické, tak umělecké oblasti. Ve dvacátých letech se z něj stalo středisko evropské avantgardy.¹⁴⁸

Mies se tehdy začal inspirovat svými současníky, jako byl Adolf Loos, Walter Gropius a Le Corbusier. Díky Adolfu Loosovi se naučil své budovy osvobodit od dekorací a ornamentů.¹⁴⁹ Hodně toho také pochytil od Franka Lloyd Wrighta a díky jeho budovám umístěným v krajině se architekt cítil mnohem svobodněji.¹⁵⁰

Významným mezníkem Miesovy tvorby byl duben 1919, kdy Walter Gropius odmítl jeho práci pro „Výstavu neznámých architektů“, kde pravděpodobně kritizoval nedostatečnou modernost. Na svých stavbách nadále uplatňoval konvenční styl, ale také se začal teoreticky zajímat o stavitelství. Podílel

---

¹⁴³ Walther Rathenau (29. září 1867 – 24. června 1922) byl německý žid, státník, filosof a průmyslník. Po první světové válce pomohl se založením Německé demokratické strany střední třídy a na sklonku života se stal ministrem zahraničí.

¹⁴⁴ [Srov.] ZIMMERMAN, Claire. *Mies van der Rohe: 1886–1969: struktura prostoru*. V Praze: Slovart, c2007. s. 7–8.

¹⁴⁵ [Srov.] SAPÁK, Jan. *Ludwig Mies van der Rohe – Tugendhat: dům na rozhraní dějin*. Brno: K-public, 2013. s. 171–172.

¹⁴⁶ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁴⁷ [Srov.] SAPÁK, Jan. *Ludwig Mies van der Rohe – Tugendhat: dům na rozhraní dějin*. Brno: K-public, 2013. s. 172.

¹⁴⁸ [Srov.] ZIMMERMAN, Claire. *Mies van der Rohe: 1886–1969: struktura prostoru*. V Praze: Slovart, c2007. s. 9–13.

¹⁴⁹ [Srov.] ARTMUSEUM.CZ: *Ludwig Mies van der Rohe* [online]. 2009 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=249

¹⁵⁰ [Srov.] MIES VAN DER ROHE, Ludwig, PUENTE, Moisés, ed. *Rozhovory s Miesem van der Rohe*. Zlín: Archa, 2010. a Architektura. s. 53, 56.

se na diskusích avantgardistů, stal se členem Novembergruppe¹⁵¹, psal články do časopisu *G: Časopis pro elementární tvorbu* a také vstoupil do Deutscher Werkbund¹⁵², což byla jedna z nejvlivnějších organizací německých umělců. Na vrchol avantgardy se Mies dostal svými pěti projekty, které navrhoval v letech 1921–1924. Přestože nakonec nebyly zrealizované, čtyři z pěti projektů našly své místo v časopisu *G*, kde architekt popsal beton, železo a sklo jako materiály vhodné na stavbu a ukázal, jak se jeho objekty odklání od běžných soudobých budov. O dva roky později byl Mies zvolen viceprezidentem Werkbundu, a tím se stal klíčovou osobností celé rozkvétající mezinárodní moderny. V roce 1927 byla uskutečněna výstava Werkbundu a následující roky patřily k Miesovým nejproduktivnějším.¹⁵³

Ve dvacátých letech navrhl Mies obytné bloky v Berlíně.¹⁵⁴ Skoro ve stejnou dobu, kdy pracoval na vile Tugendhat, vznikala projekt německého pavilonu pro světovou výstavu v Barceloně.¹⁵⁵ Architekt v interiéru pavilonu uplatnil asymetrické přičky z mramoru a skleněné tabule. Také dokázal upevnit materiály, jako byla ocel, sklo a mramor, do elegantní a zároveň jednoduché konstrukce.¹⁵⁶ Vládní zakázku na vytvoření pavilonu obdržel architekt v roce 1929 a samotná stavba přinesla Miesovi velký úspěch.

Na začátku třicátých let se Mies stal ředitelem Bauhausu a ve své pozici setrval do roku 1933. Na tento post byl jmenován nejen kvůli tomu, že patřil mezi přední moderní architektury Výmarské republiky, ale také z toho důvodu, že se moc nezajímal o politiku na rozdíl od Waltera Gropia. I svým stylem vedení školy se Mies od Gropia lišil a upřednostňoval elitářský přístup. Hned zpočátku svého

---

¹⁵¹ Novembergruppe bylo umělecké sdružení založené v Berlíně v prosinci roku 1918 M. Pechsteinem a C. Kleinem.

¹⁵² Deutscher Werkbund byla anglicko-německá asociace řemeslníků, která vznikla v roce 1907 v Mnichově. Krátce po svém založení se rozdělila na dvě části. Jedna se soustředila na prosazování mechanické hromadné výroby a standardizace designu, zatímco druhá si zachovávala hodnotu individuálního uměleckého vyjádření. V roce 1914 pak byly přijaty myšlenky první části, kterou prosazoval architekt Hermann Muthesius. Po první světové válce se Werkbund účastnil výstav (například ve Stuttgartu v roce 1927 či v Paříži v roce 1930). Druhá světová válka činnost sdružení zase utlumila, avšak po válce se sdružení vrátilo ke své působnosti. Více [Srov.] KUIPER, Kathleen. Britannica: Deutscher Werkbund [online]. [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Deutscher-Werkbund>

¹⁵³ [Srov.] ZIMMERMAN, Claire. *Mies van der Rohe: 1886–1969: struktura prostoru*. V Praze: Slovart, c2007. s. 9–13.

¹⁵⁴ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁵⁵ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 89.

¹⁵⁶ [Srov.] HOLLINGSWORTH, Mary. *Architektura 20. století*. Bratislava: Columbus, 1993. s. 62.

vedení čelil potížím. Na jedné straně to bylo způsobené světovou hospodářskou krizí v roce 1929, a také nepřátelstvím vůči Bauhausu, které v Desavě vládlo. To vedlo ke snížení veřejných zakázek, což se podepsalo na finanční stránce školy. Došlo také k zredukování místností, přičemž Bauhaus mohl využívat jen jedno poschodí.¹⁵⁷ Škola byla po volbách v roce 1931 přemístěna do budovy berlínského předměstí a o dva roky později pod nátlakem nacistů rozpuštěna.

Situace v nacistickém Německu se zhoršovala, a tak Mies v roce 1938 emigroval do USA.¹⁵⁸ Tam pracoval na návrhu univerzitního areálu pro Illinoiský technologický institut (IIT), navrhl dům pro Edith Farnsworthovou, vytvářel výškové obytné domy a mrakodrap Seagram Building.¹⁵⁹ „Návrhy mrakodrapů v Americe představují počátek rozvoje jeho osobnosti coby umělce a jsou také pojítkem mezi jeho mládím a dospělostí. Ještě i dnes to dokazuje Seagram Building, uplatňující svou moc a kontrolu nad obrovskou částí Manhattanu. Seagram Building není nejvyšším, nejvýstřednějším ani nejvýraznějším mrakodrapem. Je jednoduše tím nejdokonalejším.“¹⁶⁰ Architekt také vedl vysokoškolské učiliště Illinois Institute of Technology v Chicagu, založil si svou kancelář a v roce 1944 získal americké občanství. Další žena, která se stala v zámoří jeho partnerkou, byla Lora Marxová¹⁶¹. Velkou roli v jeho životě sehrála i Lilly Reichová¹⁶², která ovlivnila jeho osobní i pracovní život.

V roce 1969 měl Miesův ateliér pomoci s obnovou vily Tugendhat. Mies to však už nestihl, neboť 17. srpna 1969 v Chicagu zemřel.¹⁶³

---

¹⁵⁷ [Srov.] DROSTE, Magdalena. *Bauhaus: 1919–1933: reforma a avantgarda*. [Praha]: Slovart, c2007. s. 82–85.

¹⁵⁸ [Srov.] ZIMMERMAN, Claire. *Mies van der Rohe: 1886–1969: struktura prostoru*. V Praze: Slovart, c2007. s. 13.

¹⁵⁹ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁶⁰ MIES VAN DER ROHE, Ludwig, PUENTE, Moisés, ed. *Rozhovory s Miesem van der Rohe*. Zlín: Archa, 2010. a Architektura. s. 87, 90.

¹⁶¹ Lora Marxová (1900–1989) byla americká sochařka. Její sochy se nesou ve stylu art deco a dnes jsou některé součástí stálé expozice v Institutu umění v Chicagu. Tato žena je také známá díky architektovi Ludwigu Mies van der Rohe, jehož byla partnerkou od roku 1940 až do architektovy smrti.

¹⁶² Lilly Reichová (16. června 1885 – 14. prosince 1947) byla německá modernistická designérka. Zprvu pracovala v ateliéru Josefa Hoffmanna ve Vídni a díky dobré pověsti si následně otevřela vlastní studio. V roce 1920 byla jmenována první ženskou ředitelkou Deutsche Werkbundu, kde poznala architekta Ludwiga Mies van der Rohe a začala s ním spolupracovat. Spolu s ním se podílela na pavilonu Barcelona či vile Tugendhat. Mezi velmi známé kusy nábytku, jež vytvořila, se řadí židle Barcelona a židle Brno. Více [Srov.] Encyklopedie nábytku: Lilly Reich [online]. [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <http://encyklopedienabytku.rysanek.cz/?p=370>

¹⁶³ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013.

3.2 Vila Tugendhat v Brně

Následující kapitoly se věnují vile Tugendhat, jejím vlastníkům, osudu domu, interiéru a popisu z hlediska pěti nových architektonických pravidel definovaných architektem Le Corbusierem. Brněnská vila Tugendhat spolu s domem od Franka Lloyd Wrighta v Chicagu, vila Steiner od Adolfa Loose a vila Savoye od Le Corbusiera jsou ústředními stavbami moderní architektury. Se stavbou se začalo v letech 1929–1930, kdy návrh zhotovil Ludwig Mies van der Rohe, a realizaci zajistila stavební firma Artura a Mořice Eislerových působící v Brně.¹⁶⁴ S projektem vily pomáhaly Miesovi tři ženy. Po estetické stránce se uplatnila designérka Lilly Reichová.¹⁶⁵ Zahradu měla na starosti zahradní architektka Markéta Roderová-Müllerová¹⁶⁶. Vytvořila její půdorys, na kterém byl navrhnut dům s terasami, kuchyňská zahrada, trvalkový záhon a smuteční vrba.¹⁶⁷ Třetí ženou byla Alen Müller-Hellwigová¹⁶⁸, která se pod vedením Lilly Reichové spolupodílela na zařízení interiéru. Jednalo se o uměleckou textilní designérku, jež obohatila výzdobu vily dvěma koberci z ovčí vlny umístěnými před a za onyxovou stěnou.¹⁶⁹

Vila skrze spojení uměleckého řešení a architektonického výrazu zapadá do přírodního prostředí svého okolí. Ukazuje též řadu technologických vymožeností, jako je topení, klimatizace či zapouštění oken. Interiér je zdoben kvalitními exotickými materiály.¹⁷⁰

---

¹⁶⁴ [Srov.] ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 1.

¹⁶⁵ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 33–34.

¹⁶⁶ Markéta Roderová-Müllerová (1898–1981) vystudovala Vyšší zahradnickou školu v Lednici na Moravě a poté externě navštěvovala Vysokou školu zahradnickou v Berlíně. Do kontaktu s Miesem se dostala prostřednictvím firmy, která realizovala vilu Tugendhat. Tato žena po roce 1969 spolupracovala s Františkem Kalivodou na obnově zahrady.

¹⁶⁷ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁶⁸ Alen Müller-Hellwigová (1901–1993) z Lübecku spolupracovala s Miesem kromě vily Tugendhat i na pavilonu pro světovou výstavu v Barceloně, pro který mu také utkala koberec.

¹⁶⁹ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 34–35.

¹⁷⁰ [Srov.] ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 1.

3.2.1 Popis vily Tugendhat podle pěti nových architektonických pravidel od Le Corbusiera

Vila Tugendhat se nachází v Brně v ulici Černopolní, jež byla na začátku 20. století jedním z nejvyhledávanějších území ve městě. Dům byl napsán na Gretu Tugendhatovou s číslem popisným 620 a orientačním číslem 45.¹⁷¹ Je rozčleněn na tři části. První podlaží tvořilo hospodářské a technické zázemí spolu s fotolaboratoří. Druhé patro sloužilo jako společenský prostor, kde byla umístěna i zimní zahrada. Z třetího podlaží se bylo možné dostat z ulice Černopolní přímo do vily. Ve třetím patře byly kromě vstupní haly také pokoje dětí, ložnice manželů, koupelny a šatny.¹⁷² Plochá střecha spojuje obytnou část s hospodářskou. Mezi nimi je přístup na terasu zabezpečen fotobuňkou.¹⁷³ Do vily se vchází z ulice, avšak samotný vchod je skryt obloukovou stěnou z mléčného skla.¹⁷⁴

Zahrada ve vile není umístěna stejně jako u vily Savoye na střeše, nýbrž pod domem a v druhém patře v části interiéru. Tím nesplňuje pátý bod od Le Corbusiera. Značná plocha je zahalena loukou, stromy a hlavní cestní sítí. Zeleň pnoucí se po stavbě vytváří skvělé propojení interiéru a exteriéru.¹⁷⁵ K domu též přiléhala smuteční vrba. Dnes už se u vily nenachází, jelikož byla zlomena vichřicí v roce 1980. Na návrhu zahrady se podílela zahradní architektka Markéta Roderová-Müllerová.¹⁷⁶

Vilu tvoří ocelový skelet od firmy Gossen. Rozvržení stěn nebylo podmíněno žádnou statickou předlohou, takže se partikulárně řídilo rastrem ocelového skeletu. Některé sloupy byly umístěny volně v prostoru a jiné se skryly do stěn.¹⁷⁷ „Pečlivě se však potlačuje každý účinek skeletové konstrukce definující prostor.

---

¹⁷¹ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁷² [Srov.] ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 2.

¹⁷³ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 112.

¹⁷⁴ [Srov.] PELČÁK, Petr, Ivan WAHLA a Miroslav AMBROZ. *Mies van der Rohe – vila Tugendhat v Brně*. Dotisk 1. vydání. Brno: Spolek Obecní dům Brno ve spolupráci s Muzeem města Brna, 2016. s. 38.

¹⁷⁵ [Srov.] ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 19.

¹⁷⁶ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012.

¹⁷⁷ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 110–111.

Ten prakticky zůstává vyhrazen výhradně nenosným segmentům stěn, jež jsou v hlavní obývací zóně uspořádány tak, že pozorovatel sice může vnímat řady sloupů, ale žádné pole mezi nimi. Členění a rytmus prostoru tak určují stěny, a ne sloupy, jež díky křížovému průřezu a zrcadlovému polychromování vnějšího plechového pláště vypadají téměř odhmotněné.¹⁷⁸ Mies tím splnil druhý bod od Le Corbusiera, kdy za pomoci sloupů, které mají nosnou funkci, oddělil jednotlivé části prostoru a vytvořil tak volný plán. Diskutabilní je to s prvním bodem, jelikož základy domu byly provedeny formou tzv. ketonů neboli studní, do trub litých betonových pilířů. Tyto pilíře byly zapuštěné až pod úroveň spodní vody.¹⁷⁹ Přestože zvedají dům nad terén, nejsou vidět, jako tomu je u vily Savoye. Dá se proto jen těžko určit, zda splňuje vila první bod z Le Corbusierových pravidel.

Naopak čtvrté tezi vila Tugendhat přesně odpovídá, a to dlouhým horizontálním posunovacím oknem. Okna bylo možné za pomoci elektronického spouštění posunout dolů. S touto vymožeností měl autor zprvu problém, jelikož mu to úřad nechtěl schválit. Vymyslel to tedy tak, že okolo okna se dají malé nízké topné trubky, díky kterým se okno nebude rosit. Velké skleněné tabule byly v té době často kritizované místními. Obyvatelé Brna se domnívali, že přes zimu ve vile mrzne. Opak byl pravdou. Sluneční záření proudící skrze zrcadlové sklo vyhřálo místnost natolik, že někdy nebylo potřeba ani topit. Velkou výhodou skleněných tabulí byl také výhled. Z obytné části je možné vidět historické stavby města jako je kostel sv. Michala, sv. Jakuba a sv. Tomáše, katedrála sv. Petra a Pavla a hrad Špilberk.¹⁸⁰ Velké horizontální okno se nachází v hlavním podlaží a svou šířkou průčelí se otevírá do zahrady.¹⁸¹ Vila Tugendhat tak splňuje páté pravidlo.

Greta i Fritz Tugendhatovi od narození vyrůstali v bohatě zdobených domovech, a tak měli jasnou představu o vile. Sama Greta v Brně pronesla¹⁸²: „*Vždycky jsem si přála mít prostorný moderní dům jasných a jednoduchých tvarů. A můj muž*

---

¹⁷⁸ HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 141.

¹⁷⁹ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013.

¹⁸⁰ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁸¹ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013.

¹⁸² [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

*se přímo děsil pokojů plných figurek a deček, jak je znal z dětství.*¹⁸³ Přestože si manželé Tugendhatovi představovali mnohem skromnější a menší dům, všechna jejich přání bral architekt v úvahu. Po předložení projektu došlo ještě k drobným změnám, na které Mies přistoupil. Manželé požadovali skrytí železných nosných sloupů do zdi v horním patře, dále oddělení koupelny v rodičovské sekci malou předsíní a také to, aby okna dostatečně chránila proti slunci a nebylo v létě ve vile příliš horko. Jen s jednou připomínkou architekt nesouhlasil a odmítal stavět, pokud by měla být uskutečněna. Fritz požadoval, aby dveře ve vile nebyly vedeny až ke stropu, jelikož mu „odborníci“ pověděli, že by tím mohlo dojít ke zborcení dveří. Mies to zavrhoval z toho důvodu, že renesanční rozdělení stěn oken a dveří je pro moderní stavbu rušivé. Ve vile tedy sahají nejen dveře až ke stropu, ale také vezděné skříně v místnostech.¹⁸⁴

Mies uspořádal do pater jednotlivé místnosti. Třetí patro vyplňuje ložnice manželů, pokoje dětí a koupelny. Tyto místnosti byly uspořádány do bloku a propojeny vstupní halou. O patro níž navrhl Mies velkolepý obývací pokoj se zimní zahradou. V prostoru se dále nachází pracovna, knihovna, promítací místnost, WC pro hosty a jídelna. K té přiléhala přípravná a spíž. Pokoje služebnictva se nacházely také v tomto poschodí, avšak v hospodářské části domu. V dolním patře Mies nechal prostor pro prádelnu, komory na nářadí, sklep, fotokomoru a trezor na kožichy.

Obývací pokoj zdobí onyxová zeď, která pochází z pohoří Atlas. Samotný architekt byl překvapen, když při západu slunce rudě zářila. Před ní se nacházela plastika od Wilhelma Lehmbrucka. Socha už dnes ve vile není, provází ji dlouhý příběh, kdy během války zmizela a znovu připadla do vlastnictví dědiců Greta a Fritze až v roce 2006. O rok později ji Greta s Fritzem věnovali aukční síni v Londýně.¹⁸⁵

Nábytek Mies navrhoval přímo pro vilu. Ze sedacích kousků se ve vile nachází lehátko, tzv. chaise longue, nebo spring chair, křeslo typu Barcelona, a Tugendhat a židle typu Brno a Stuttgart.¹⁸⁶ V reprezentačním společenském podlaží jsou jednotlivé kusy nábytku rozprostřeny tak, že vymezují hranice jednotlivých

---

¹⁸³ AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁸⁴ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 21–22.

¹⁸⁵ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁸⁶ [Srov.] Tamtéž

zón haly a zároveň je možné většinu z nich vidět ze všech stran a úhlů. Jako materiál zvolil ocel, a to jak u volně stojících sloupů, tak u konstrukce nábytku. Díky lesku a zrcadlení okolních barev nepůsobí kov tak těžce, spíše naopak.¹⁸⁷

Na hlavní reprezentační část vily navazuje uspořádaná a jednoduchá zimní zahrada, v níž se rozprostírá obdélníkové jezírko s vodními rostlinami.¹⁸⁸ Kromě onyxové stěny se dům pyšní ebenovou půlkruhovou stěnou z Makassar, umístěnou v jídelně. Toto dřevo bylo použito také na knihovnu nacházející se na stejném podlaží. Kromě místa, kde rodina mohla trávit čas studováním, se ve stejném patře nachází také hudební salon s pianem.¹⁸⁹

Vila imponuje i po technické stránce, například klimatizací a topením. Dříve bylo obtížné dobře vytopit či ochladit interiér budov. S tím si ale tady poradili dobře. Vyřešili to tak, že vedle kotelny umístili železný rošt, naskládali kameny a na vrch dali písek.¹⁹⁰ Další vymožeností byl výtah na jídlo, jelikož děti večer nejedly s rodiči, nýbrž ve svém pokoji.¹⁹¹

Vila Tugendhat stejně jako vila Savoye v Poissy čelila řadě kritik, ale také ohlasů. Poprvé se o ní psalo v časopise *Die Form*, který vlastnil Svaz německého díla (*Deutscher Werkbund*). Článkem přispěl šéfredaktor listu Walter Riezler, který uvedl, že vila ukazuje svůj luxusní charakter a nepředstavuje žádný „stroj na bydlení“. V textu píše také o svobodě prostorového uspořádání a tvaru, kdy svobodou je myšlena celková forma domu.¹⁹² Další kladný názor předložil americký průmyslový designér George Nelson, který vnímal vilu jako vrchol architektonického vývoje 20. století. Americký architekt Philip Johnson spolu s americkým historikem umění Henrym-Russellem Hitchcockem přidělil vile výsadní místo po boku barcelonského pavilonu.¹⁹³ K vile se vyjádřil také domácí kritik Peter Meyer, jehož článek byl uveřejněn ve švýcarském časopise *Das Werk*.

---

¹⁸⁷ [Srov.] SEDLÁK, Jan a Libor TEPLÝ. *Vila Tugendhat: prostor ducha a umění*. Brno: Fotep, 2012.

¹⁸⁸ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁸⁹ [Srov.] ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ. *Tugendhat: Ludwig Mies van der Rohe's Commission in Brno*. Brno: Brno City Museum, 2014. s. 35–40.

¹⁹⁰ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

¹⁹¹ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 39.

¹⁹² [Srov.] PELČÁK, Petr, Ivan WAHLA a Miroslav AMBROZ. *Mies van der Rohe – vila Tugendhat v Brně*. Dotisk 1. vydání. Brno: Spolek Obecní dům Brno ve spolupráci s Muzeem města Brna, 2016. s. 30–31.

¹⁹³ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 88.

V jeho stručném, ale přesto výstižném kladném komentáři popisuje principy moderní architektury jako velkolepého umění. O svůj názor na vilu se podělili také samotní manželé Tugendhatovi, kteří v domě bydleli rádi a cítili se osvobození, a tak souhlasili s názorem Waltera Riezlera o duchovním soustředění a svobodě. Co se týče přijetí budovy v Československu, pozitivní ohlasy vzbudila v Brně, kde panovala civilní, společensky střízlivá atmosféra.

Naopak v pražských časopisech čelila ostrým kritikám kvůli amorálnímu luxusu.¹⁹⁴ Další negativní reakce přišla od německo-amerického historika umění Justa Biera, jenž se tázal, zda se dá ve vile vůbec bydlet. Švýcarský historik moderní architektury Sigfried Giedion mluvil ve spojení s vilou o existenci v akváriu.¹⁹⁵ Další označení si objekt vysloužil od Karla Teigehe, jenž ho označil za splendidní barokní palác, který neukazuje obydlí, nýbrž přepych a snobismus.¹⁹⁶

3.2.2 Majitelé vily Fritz a Greta Tugendhatovi. Historie vily

Greta Tugendhatová se narodila v Brně v roce 1903. Pocházela z bohaté židovské rodiny, jež vlastnila cukrovary, cementárny a řadu textilních továren, a to nejen v tehdejší Československu, ale i v Rakousku. Greta se v roce 1922 provdala do Německa a tam tehdy poznala díla Miese. Po rozvodu s průmyslníkem Hansem Weissem si roku 1928 vzala Fritze, který pocházel také z brněnské židovské rodiny, avšak nebyl tak zajištěn.¹⁹⁷ Před svatbou, která se konala v Berlíně, si Greta přála, aby jim vilu navrhl právě Mies. Na architekta narazila v Berlíně, když docházela do domu historika umění Eduarda Fuchse, který navrhl Mies. Další podnětem vybrat si Mieseho bylo sídliště Weissenhof ve Stuttgartu.¹⁹⁸

Kontakt na Miese získali snoubenci přes Eduarda Fuchse nebo Miesovu spolupracovnici Lilly Reichovou. Architekt nabídku přijal a v září roku 1928 přijel

---

¹⁹⁴ [Srov.] PELČÁK, Petr, Ivan WAHLA a Miroslav AMBROZ. *Mies van der Rohe – vila Tugendhat v Brně*. Dotisk 1. vydání. Brno: Spolek Obecní dům Brno ve spolupráci s Muzeem města Brna, 2016. s. 31–32.

¹⁹⁵ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT. s. 91.

¹⁹⁶ [Srov.] PELČÁK, Petr, Ivan WAHLA a Miroslav AMBROZ. *Mies van der Rohe – vila Tugendhat v Brně*. Dotisk 1. vydání. Brno: Spolek Obecní dům Brno ve spolupráci s Muzeem města Brna, 2016. s. 106.

¹⁹⁷ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 29.

¹⁹⁸ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

do Brna.¹⁹⁹ Nad plánem domu se společně sešli na Silvestra a návrh probírali až do půl jedné v noci. Se stavbou se začalo v červnu 1929.²⁰⁰ Greta od svých rodičů dostala k svatbě nejen horní část zahrady nad jejich vilou v Brně, ale také jí zaplatili celou stavbu nové vily.²⁰¹ Finanční stránka stavby a Miesův plat zůstávají až do dneška pouhou hypotézou.²⁰²

Jelikož Greta pocházela z vyšší společenské třídy, nepříslušelo se, aby pracovala, a tak se stala členkou představenstva v kanceláři Ligy pro lidská práva, zatímco Fritz působil v textilní továrně.²⁰³ Svou fantazii uplatňoval Fritz jako foto- a kinoamatér. Dokonce vyfotografoval i Mieseho, když přijel v roce 1931 do Brna.²⁰⁴

Manželé se do nového domu přestěhovali v roce 1930.²⁰⁵ Kromě Greta a Fritze tam žily i jejich tři děti Ernst, Herbert a Hana (Gretina dcera z prvního manželství), vychovatelky, dvě pokojské, kuchařka a řidič se svou ženou. Ve vile rodina pobývala do roku 1938.²⁰⁶ Pro odchod se rozhodla kvůli tehdejší situaci, která v Československu panovala. Nejednalo se o žádný nepromyšlený útěk, rodina měla vše do detailu připravené, veškeré informace přicházely od věrohodných zdrojů. Průběh událostí a informace získávali z prostředí komunistického hnutí. Zprávy odtud však nebylo možné sdělovat ani nejbližším příbuzným. Rodina už od roku 1933 řešila, jaké místo pro svůj útěk zvolí. Váhali mezi Švýcarskem, Amerikou a Palestinou. Nakonec Greta se syny odešla do Švýcarska. Přejít do jiného státu se uskutečnil týden po prvním násilném Hitlerově výpadu do Rakouska. Fritz Tugendhat v té době s rodinou neodjel. V Brně zůstal ještě pár měsíců a snažil se prodat nějaký majetek, aby mohl

---

¹⁹⁹ [Srov.] ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 12.

²⁰⁰ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

²⁰¹ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 30.

²⁰² [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

²⁰³ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 35, 39.

²⁰⁴ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

²⁰⁵ [Srov.] *Vila Tugendhat: STAVBA* [online]. [cit. 2020-10-19]. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/cz/dum/stavba.html>

²⁰⁶ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 40.

svou rodinu finančně zabezpečit. Za Gretou a dětmi dorazil ještě před obsazením celého Československa.

Ani situace ve Švýcarsku nebyla příznivá, a tak se rodina rozhodla ještě více vzdálit od „říše zla“. Tugendhatovi odjeli v roce 1941 do Venezuely.²⁰⁷ Tam se jim narodily dvě dívky Ruth a Marie Daniela.²⁰⁸ Později se vrátili do Švýcarska, konkrétně do St. Gallenu, kde si nechali postavit nový, ve srovnání s vilou Tugendhat prostý dům.²⁰⁹

Greta se do Brna ještě podívala. V roce 1969 se účastnila výstavy díla Ludwiga Miese van der Rohe v Domě umění. Vyprávěla o architektovi, o jejich vile a o Brně, čímž nám zanechala velmi vzácné a zajímavé informace.²¹⁰

3.2.2.2 Osud vily po roce 1930 dodnes

Již na počátku roku 1938 v Evropě vzrůstalo napětí. Po mnichovské dohodě nejenže Československo přišlo o pohraniční území sousedící s Německem, ale židé začali být pronásledováni. Manželé Tugendhatovi stihli opustit Československo včas. Jejich původ a Gretina práce pro Ligu za lidská práva by stála celou rodinu život. Ve vile zůstal pouze šofér Gustav Lössl. Hned na začátku druhé světové války byl dům zkonfiskován gestapem a v roce 1942 připadl Německé říši. O rok později se do vily přestěhovala rodina Waltera Messerschmidta, jež tam pobývala do roku 1945. Objekt velmi poznamenal pobyt jezdeckého oddílu Rudé armády. Byly v něm ubytovány i koně, a tak interiér velmi utrpěl. O opravy se postarala Karla Hladká, která ve vile od roku 1945 provozovala soukromou taneční školu. Jelikož se jednalo o privátní školu, musela v roce 1950 budovu opustit. Poté byla vila přidělena Státnímu ústavu léčebného tělocviku a v roce 1955 se stala součástí Fakultní dětské nemocnice jako rehabilitační středisko pro děti s vadami páteře, které tam setrvalo až do roku 1979.²¹¹ V roce 1963 byla vila Tugendhat zapsána do seznamu nemovitých kulturních památek.

---

²⁰⁷ [Srov.] SAPÁK, Jan. *Ludwig Mies van der Rohe - Tugendhat: dům na rozhraní dějin*. Brno: K-public, 2013. s. 100–102.

²⁰⁸ [Srov.] *Vila Tugendhat: STAVEBNÍCI* [online]. [cit. 2020-08-18].

Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/cz/vila-tugendhat/stavebnici.html>

²⁰⁹ [Srov.] HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. s. 41.

²¹⁰ [Srov.] ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 12.

²¹¹ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

V tomto období chtěla Miesova dcera natáčet ve vile film o svém otci. To jí ale bylo zamítnuto.²¹²

Významnou osobností v šedesátých letech 20. století byl architekt, designér, typograf a pedagog František Kalivoda, který se výrazně zasloužil o obnovu vily Tugendhat, ale též se mu podařilo probudit zájem o meziválečnou architekturu obecně. Kalivodovi se povedlo navázat kontakt s Gretou Tugendhatovou, s níž vedl korespondenci a telefonní rozhovory. Ty nakonec vyústili v Gretinu návštěvu Československa v roce 1969. Greta Tugendhatová zde měla v lednu přednášku na výstavě, jež se původně plánovala v New Yorku, avšak Kalivoda vyjednal její přesunutí sem. Kalivoda navázal kontakt také s Miesovou kanceláří v Chicagu. Díky jeho iniciativě se vzbudil zájem o vilu, avšak jen na papíře.²¹³

Na počátku sedmdesátých letech ustrnuly naděje na obnovu vily Tugendhat. Velký vliv na to měl odchod všech hlavních protagonistů v čele se samotným architektem Ludwigem Miesem van der Rohe, který zemřel už na sklonku šedesátých let. Jak již bylo řečeno, na konci sedmdesátých let vilu opustila klinika tělocviku a místo ní se sem nastěhovaly projekční kanceláře Brnoprojektu, jenž vilu obýval do roku 1983.²¹⁴

K rekonstrukci a obnově přispěla až změna vlastníka a také stavebnětechnická havarijní situace. Po rekonstrukci byl objekt využíván k ubytování vzácných hostů a také k reprezentaci města Brna. Významnou událostí, která vešla do dějin vily i státu, bylo jednání o rozdělení Československa. Tam podepsal tehdejší premiér Václav Klaus spolu se slovenským premiérem Vladimírem Mečiarom 26. srpna 1992 smlouvu o rozdělení státu.²¹⁵ Vila Tugendhat byla roku 1994 svěřena do správy Muzea města Brna. O rok později jí vláda České republiky prohlásila za národní kulturní památku. Objekt byl v následujících letech připravován na revitalizaci a v roce 2001 byl zapsán na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.²¹⁶ Vila Tugendhat se stala inspirací pro anglického spisovatele Simona Mawera, který vydal v roce 2019 román *Skleněný pokoj*. Kniha ukazuje sice fiktivní příběh, avšak inspiraci autor hledal též u architekta stavby

---

²¹² [Srov.] ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 29.

²¹³ [Srov.] SAPÁK, Jan. *Ludwig Mies van der Rohe – Tugendhat: dům na rozhraní dějin*. Brno: K-public, 2013. s. 106–109.

²¹⁴ [Srov.] Tamtéž, s. 110.

²¹⁵ [Srov.] AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT.

²¹⁶ [Srov.] SEDLÁK, Jan a Libor TEPLÝ. *Vila Tugendhat: prostor ducha a umění*. Brno: Fotep, 2012. s. 26.

a rodiny Tugendhat.²¹⁷ Dnes je vila zpřístupněna veřejnosti a také se zde konají kulturní akce.

4 Architekt Adolf Loos a Müllerova vila v Praze

Další kapitoly popisují život Adolfa Loose, který se narodil v Brně v roce 1870. Proslul jako architekt, jenž navrhl řadu vil a domů. Jedna z kapitol se zaměří na Müllerovu vilu v Praze a popíše ji z hlediska pěti nových architektonických pravidel od Le Corbusiera. V neposlední řadě bude zmíněn i Loosův Raumplan, s nímž začal pracovat už v roce 1912. Použil jej například na Mollerově a Müllerově vile. Architekt vynikal nejen ve svém oboru, ale také v psaní. Jeho nejznámější článek vyšel roku 1908 a byl znám pod názvem *Ornament a zločin*.²¹⁸

4.1 Život a dílo Adolfa Loose

Adolf Loos byl synem kameníka. Nespornou výhodou se pro něj stal dílenský dvůr. Přestože v otcově dílně působil jen krátce, všechny informace, které tam pochytil, se staly základním pilířem jeho pozdější tvůrčí dráhy. Očividně by pokračoval v otcově šlépějích a stal se též kameníkem, kdyby otec nezemřel.²¹⁹ Studium započal Loos v roce 1881 na gymnáziu v Jihlavě. Zde setrval do roku 1883. Ve studiích pokračoval v Liberci na státní průmyslové škole do roku 1888. Učení zakončil roku 1889 v Brně též na státní průmyslové škole.²²⁰ Po ukončení vzdělání si splnil sen a vycestoval do Spojených států amerických, kde vystřídal více zaměstnání. Pracoval například jako zedník, roznašeč novin či pilař. Během života v Americe navštívil výstavu v Chicagu, která ovlivnila navždy jeho postoj k architektuře.

Po odjezdu ze Spojených států se usídlil ve Vídni, kde byl mezi lety 1896–1897 zaměstnán v architektonickém ateliéru Carla Mayredera. V té době se seznámil s řadou významných osobností, jako byl například Oskar Kokoschka²²¹. Loos

---

²¹⁷ [Srov.] Villa Tugendhat: VZNIK "SKLENĚNÉHO POKOJE" [online]. [cit. 2021-03-01].

Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/vznik-skleneného-pokoje.html>

²¹⁸ [Srov.] HAVLÍKOVÁ, Alena. *Adolf Loos: Adolf Loos* [online]. [cit. 2021-04-13].

Dostupné z: <https://adolfloos.cz/cs/adolf-loos>

²¹⁹ [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ.

Adolf Loos – dílo v českých zemích. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 22–23.

²²⁰ [Srov.] ŠLAPETA, Vladimír. *Adolf Loos a česká architektura*. Repr. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2000. s. 9.

²²¹ Oskar Kokoschka (1886–1980) byl rakouský grafik a malíř. Studoval na Kunstgewerbeschule a v ateliéru Gustava Klimta ve Vídni. Jeho umění nebylo v Rakousku pochopeno, a tak se přestěhoval do Berlína, kde se stal majitelem a šéfredaktorem časopisu *Der Sturm*. Během svého života působil i jako učitel, nejdříve na Kunstgewerbeschule, poté na dívčí škole. Kokoschka se poprvé proslavil díky

mu pomáhal shánět klienty, kteří by si nechali namalovat portrét. Ve Vídni si Loos v roce 1897 otevřel vlastní ateliér a k tomu začal šířit kritické články věnující se architektuře, řemeslům a estetice.²²² Na konci 19. století Loos působil na vojenských cvičištích, do roku 1896 v Uherském Hradišti a poté v Kroměříži v roce 1902. Významným datem se stal červenec 1895, kdy se oženil s herečkou Linou Obertimpflerovou.²²³ Jejich svazek trval pouze tři roky a poté si Loos našel novou ženu, devatenáctiletou tanečnici Bessii Bruce.²²⁴

Prvním významným dílem Adolfa Loose se stala kavárna Café Museum ve Vídni v roce 1899. Patrně radikalismus díla ovlivnil jeho tvorbu v dalších letech. Loos dostal jen několik zakázek, a to převážně na rekonstrukci bytů pro vídeňskou buržoazii. Vliv na jeho tvorbu spadající do doby před první světovou válkou měla stavba obchodního a obytného domu firmy Goldman & Salatsch v roce 1910 na Michalském náměstí ve Vídni. Budova byla jednoduchá a moderní, avšak v konzervativní Vídni byla těžko přijatelná a nazvána jako dům bez obočí.²²⁵ To ovlivnilo jeho optimismus, zdraví a invenci. V následujících letech se zaměřil čistě na rodinné domky. Významným dílem se staly vily Steinerova, Scheuova (1912) a Hornerova (1912).²²⁶

Adolf Loos nějaký čas působil v Rakousku. Zde si založil svou architektonickou kancelář a zúčastnil se vojenské služby. Mezi lety 1924–1928 žil převážně v Paříži, kde se potkával s významnými umělci z Československa a debatoval s nimi o moderním umění a architektuře. Kromě domu pro básníka Tristana Tzaru²²⁷ nezískal v Paříži žádné důležité zakázky. Adolf Loos v rámci přednášek o architektuře navštívil v roce 1925 Prahu a Brno. Byl uznán čestným členem Klubu architektů v Praze a v roce 1928 se zúčastnil prvního kongresu CIAM v La Sarras, kam byl vyslán jako zástupce Československa. Ve stejném roce pobýval v Plzni, kde se kromě práce na přestavbě domu rodiny Brummelových

---

své expresionistické divadelní hře, nikoli skrze umění. Jako umělec je znám hlavně kvůli expresionistickým portrétům a krajinám.

²²² [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ.

Adolf Loos – dílo v českých zemích. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 24.

²²³ [Srov.] ŠLAPETA, Vladimír. *Adolf Loos a česká architektura*. Repr. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2000. s. 11.

²²⁴ [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ.

Adolf Loos – dílo v českých zemích. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 25.

²²⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 25–26.

²²⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 25–26.

²²⁷ Tristan Tzara (1896–1963) byl rumunského původu a jeho vlastní jméno znělo Samuel Rosenstock. Tzara byl francouzský básník, dramatik a také jeden ze zakladatelů dadaismu.

seznámil s profesní fotografkou Klárou Beckovou, s níž se oženil 18. června 1929.²²⁸

Mezi tři velké realizované městské domy z let 1925–1930 se řadí dům Tristana Tzary, Mollerův dům a Müllerova vila. Dům Tristana Tzary byl postaven v Paříži v letech 1925–1926. O rok později se začalo se stavbou Mollerova domu ve Vídni, jenž byl dokončen v roce 1928, a ukazuje systém prostorových kontrastů. V témže roce byla zahájena stavba Müllerovy vily v Praze.²²⁹

V českých zemích architekt Adolf Loos vytvořil řadu architektonických děl, a to převážně v Plzni, kde realizoval interiéry ve dvou etapách. První probíhala před první světovou válkou v letech 1907–1909. V druhé etapě v letech 1928–1933 spolupracoval s firmou Müller & Kapsa a převážnou část jeho klientů tvořili zároveň partneři či zákazníci firmy. V této době byl navíc nemocný. Pro Loose to bylo náročné období, během něhož postupně ztrácel sluch a hlavně sílu řešit stavební problémy. Velkou část své práce tedy přenechal žákům a spolupracovníkům.²³⁰

Poslední dům (1932), který je tak i nazýván, měl být vytvořen pro dceru doktora Müllera. Podle poznámek na výkresech se mělo jednat o standardní dřevěný dům, který však nebyl nikdy realizován.²³¹

Na počest architektovy 60. narozenin byla uspořádána oslava v Praze. Nejprve ve Společenském klubu a večer v Müllerově vile. Se svou novou ženou Klárou poté cestoval a navštívil Německo, Švýcarsko, severní Itálii a jižní Francii. Jejich sňatek byl zrušen v roce 1932. Architekt ke konci svého života onemocněl a léčil se v sanatoriu u Prahy a u Prachatic. Dožil v sanatoriu ve Vídni, kde 23. srpna 1944 zemřel.²³²

---

²²⁸ [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ.

Adolf Loos – dílo v českých zemích. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 25–29.

²²⁹ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 60–67.

²³⁰ [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ.

Adolf Loos – dílo v českých zemích. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 39.

²³¹ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 113–114.

²³² [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ.

Adolf Loos – dílo v českých zemích. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 25–29.

4.2 Müllerova vila

Následující kapitoly se věnují Müllerově vile v Praze postavené pro Františka a Miladu Müllerovy. Část výkladu se zaměřuje na majitele, následně na osud vily a její popis z hlediska pěti nových architektonických pravidel od Le Cobusiera a interiéru. Na závěr je zmíněn její vliv na ostatní architekty, jejich názory a kritiky.

Se stavbou se začalo v roce 1928, dokončena byla o dva roky později. Postavila ji stavební firma podnikatele Františka Müllera. Jí a především jejímu majiteli bude věnována samostatná kapitola. Vilu vyprojektoval architekt Adolf Loos a středoškolský profesor a architekt Karel Lhota. Zatímco exteriér se skládá z jednoduchého hranolu a nenápadné fasády, interiér představuje Loosův Raumplan, kde každá místnost je v jiné výšce, a jsou propojeny schodišti. Interiér vily je bohatý na kvalitní materiál, jako je mramor, mahagonové dřevo, opaxit a jiné.²³³

4.2.1 Adolf Loos a Raumplan

Zatímco Le Corbusier uveřejnil manifest Pět bodů nové architektury, Adolf Loos svou teorii Raumplanu nikoli. Namísto toho popsal vlastní metodu práce v řadě článků a rozhovorů. V jedné rozpravě s kolegou Karlem Lhotou²³⁴ uvedl, že jeho stavby nemají přízemí, první podlaží ani suterén. Místnosti, nástavby, terasy, přístavby a arkýře jsou propojené. Tvrdil, že každý pokoj vyžaduje určitou výšku a přechody mezi nimi musí být stěží postřehnutelné. Tím dosáhl ve svých stavbách různých úrovní podlaží. Raumplan tedy představuje způsob určitého uspořádání vertikálního nebo trojrozměrného prostoru.

Termín Raumplan neboli prostorový plán se používá pouze v souvislosti s prací architekta Adolfa Loose a byl zaveden jeho žákem Heinrichem Kulkou.²³⁵ Na vývoj architektova Raumplanu má nejspíš vliv inspirace typickým nepravidelným novogotickým plánem uveřejněným Muthesiem v knize *Das Englische Haus*.

---

²³³ [Srov.] LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 101.

²³⁴ Karel Lhota (1894–1947) byl architekt, projektant a zabýval se také scénickou tvorbou. Během svého života působil v Praze a Plzni, kde se seznámil s Adolfem Loosem, a s nímž následně začal spolupracovat. V oblasti školství působil na průmyslové škole v Plzni a poté v Praze. Karel Lhota je znám také díky svým studiím Dřevěný dům (1938) a Stavební hmoty (1942).

²³⁵ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a Architektura. s. 53, 96.

Konceptem Raumplanu se začal zabývat poprvé v roce 1912 u Ufferova domu ve Vídni. Mezi velmi známé stavby, kde je Raumplan uplatněn, patří vila Moller ve Vídni (1928) a Müllerova vila v Praze (1928–1930), které bude věnována samostatná kapitola.²³⁶ Jednou z prvních staveb, kde však Loos mohl uplatnit svou teorii Raumplanu, se stala přestavba Strasserova domu ve Vídni v roce 1918– 1919.²³⁷

4.2.2 Popis vily z hlediska pěti pravidel od Le Corbusiera

Müllerova vila stojí na pozemku, jenž se rozprostírá na východním svahu kopce nad Prahou. Horní část budovy se nachází v klidné starší obytné čtvrti. Parcela je strmá. To mělo rozhodující vliv na plán domu. Díky úspěšné spolupráci architekta s klientem se podařilo vytvořit sofistikovaný Raumplan vhodný pro konkrétní pozemek.²³⁸ Vila je umístěna tak, aby její vzdálenost od sousední zástavby byla co největší. Co se týče samotné stavby, má tvar kvádrů a vstupní a boční fasády hraničí se schodištěm. Typickým příkladem architektovcích staveb jsou strohé fasády, které byly navrženy i v tomto případě. Loos toto pojetí vysvětluje tak, že s fasádou si nehraje, protože pozornost je soustředěná především do interiéru, kde se žije. Lidé si v dešti nevezmou židli a nesednou si s ní doprostřed ulice, aby se dívali na fasádu. Autor se rozhodl vytvořit pěknou fasádu přízemku a prvního patra, ale zbylá poschodí nechal holá, jelikož tam už málokdo dohlédne. S tím sympatizoval i doktor Müller, který byl přesvědčen, že dům se staví pro jeho obyvatele, nikoli pro kolemjdoucí.

Na fasádě překvapí malá okna.²³⁹ Zde je viditelný rozdíl v Le Corbusierových a Loosových stavbách. Zatímco Le Corbusier upřednostňoval velká, nekrytá okna, Loos volil pravý opak a okna v interiérech zatemňoval závěsy. Jediné velké okno bylo dáno na východní stěnu střešní terasy, odkud je výhled na Pražský hrad a chrám sv. Víta. Terasa je kromě okna zčásti ohraničena dvěma bočními stěnami spojujícími komíny s konstrukcí střechy. Adolf Loos umístil také jedno okno přímo do interiéru samotné vily – konkrétně do dámského pokoje. Jelikož se tato místnost rozprostírá ve středu domu, pohled z okna směřuje do obytného

---

²³⁶ [Srov.] FRAMPTON, Kenneth. *Moderní architektura: kritické dějiny*. Praha: Academia, 2004. s. 111.

²³⁷ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 100.

²³⁸ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 67.

²³⁹ [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ. *Adolf Loos – dílo v českých zemích*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 238.

prostoru.²⁴⁰ I přes rozmanitost typů se ve vile nenachází žádná pásová okna, čímž vila nespĺňuje čtvrtý bod z Le Corbusierových nových architektonických pravidel.

Jelikož vila byla navržena podle Raumplanu, nelze přesně říct, v jakém patře se jednotlivé místnosti nachází. V suterénu jsou zařizeny provozní místnosti jako kotelna, prádelna a sušárna, potravinové sklepy, vinotéka, byt šoféra a garáž. O poschodí výše je vstupní hala s chodbou, hovornou a vestibul s šatnou. Druhé podlaží vyplňuje obývací pokoj spojený s jídelnou, moderní kuchyně představující typ tzv. americké kuchyně, dámský salon a knihovna. Pomyslnou střední osu domu tvoří hlavní schodiště, které vede ke zmíněným místnostem a do dalšího patra. Tam jsou umístěné dva dětské pokoje, kde bydlela dcera Müllerových s chůvou, dále koupelna, dámská a pánská šatna. Ty byly rozmístěné u ložnice manželů, která byla zároveň největší místností na patře. Do nejvyššího poschodí se bylo možné dostat pouze pomocí výtahu či provozním schodištěm. Nachází se zde letní jídelna a bývalá fotografická pracovna, zbylé dvě třetiny půdorysu vily vyplňuje terasa.²⁴¹

Interiér pojal architekt Adolf Loos odlišně od svých současníků, kteří do něj navrhovali typický nábytek určený pro konkrétní vilu, a tak vytvářeli souhrnné dílo. Loos však upřednostnil již hotový nábytek.²⁴² Jako jeho součást vnímal i ústřední topení, které nijak nezakrýval, umisťoval ho pod okna a nechal barevně natřít.²⁴³

Velkolepý prostor ve vile zabírá obývací pokoj, kterým chtěl architekt při příchodu do místnosti šokovat. Místnost postrádá jakékoli dveře, a to i přesto, že se poblíž nachází jídelna. Stěny jsou spolu s nosnými pilíři obloženy mramorem známým jako Cippolino de Saillon. Kromě něj tvoří výzdobu i řada děl od významných umělců, jako byl Antonín Slavíček, Antonín Hudeček, Jan Preisler a další. Prostor je vyplněn sedacím nábytkem. Zajímavé je, že od každého typu se tam nachází pouze jeden kus. Architekt argumentoval tím, že každý, kdo vilu navštíví, si bude moci vybrat posezení, které mu bude vyhovovat. Obdobně uvažoval i v souvislosti

---

²⁴⁰ [Srov.] BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier*. Zlín: Archa, 2012. a *Architektura*. s. 34, 41, 69.

²⁴¹ [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ. *Adolf Loos – dílo v českých zemích*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 238–248.

²⁴² [Srov.] Tamtéž, s. 49.

²⁴³ [Srov.] KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. s. 63.

s osvětlením. Tvrdil, že každý si může zvolit světlo podle momentální potřeby a nálady.²⁴⁴

Vila disponuje také dvěma jídelnami. Jedna se rozprostírá kousek od obývacího pokoje a druhá má podobu letní zahrady, nacházející se u terasy. Letní zahrada se nese v japonském stylu. Pokoj vyplňují japonské dřevořezy, lampiony a motivy na čalounění.²⁴⁵ Na další cizí zem odkazuje ložnice majitelů vyzdobená francouzskou tapetou.²⁴⁶ V kombinaci tří barev – žluté, modré a zelené – byl vytvořen pokoj pro děti a herna.²⁴⁷

Müllerova vila imponuje i po technické stránce. Nachází se v ní kotelna, prádelna a fotokomora. Projekt zahrady obklopující dům zadal původně František Müller třem zahradním architektům. Jejich návrhy se mu však nelíbili, a tak vstup do zahrady, terasu a vjezd do garáže upravil Adolf Loos.²⁴⁸

4.2.3 Firma Müller & Kapsa. Majitelé Müllerovy vily František a Milada. Historie vily

V roce 1890 byla v Plzni založena firma „Úřed. aut. stav. inženýři Müller & Kapsa, podnikatelé staveb v Plzni“. Její jméno vychází od dvou spolujednatelů, civilních stavebních inženýrů, Antonína Müllera (1852–1927) a Vojtěcha Kapsy (1855–1915). Tato firma vytvářela největší inženýrské stavby v Československu a později si vybuodovala další sídlo v Praze a následně v Bratislavě. Po smrti spoluzakladatele Vojtěcha Kapsy získal jeho podíl syn Lumír Kapsa. V roce 1921 se stal novým členem syn Antonína Müllera, František.

Předpokládá se, že poprvé navázal Adolf Loos kontakt s Antonínem Müllerem, když navrhoval úpravy a zařízení bytu pro manžele Hirschovy v Plzni roku 1906. Prestiž firmě Müller & Kapsa přinesla její spolupráce s Loosem, kterému poskytla své kreslířské ateliéry na náměstí Míru.²⁴⁹ Ve dvacátých letech se majitelé rozhodli

---

²⁴⁴ [Srov.] Muzeum hlavního města Prahy: Obývací pokoj [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/obycaci-pokoj/>

²⁴⁵ [Srov.] Muzeum hlavního města Prahy: Letní jídelna [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/letni-jidelna/>

²⁴⁶ [Srov.] Muzeum hlavního města Prahy: ložnice [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/loznice/>

²⁴⁷ [Srov.] Muzeum hlavního města Prahy: Dětské pokoje [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/detske-pokoje/>

²⁴⁸ [Srov.] KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. s. 63.

²⁴⁹ [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ. *Adolf Loos – dílo v českých zemích*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 226, 228.

přemístit své sídlo z Plzně do centra kulturního a politického života, do Prahy, kde si Müller postavil reprezentační rodinné domy.

František Müller žil v letech 1890–1951. Přestože vystudoval stavební inženýrství, působil později ve firmě Müller & Kapsa jako manažer. Velký zájem projevoval o technologické pokroky, naopak v oblasti kultury zastával tradiční názory.²⁵⁰ Se svou ženou Miladou Krátkou se oženil v roce 1923. S ní měl dceru Evu Müllerovou. Rodina společně žila v Plzni do roku 1926, kdy se přestěhovala do pražského bytu.

Dříve než Müllerovi pověřili architekta Loose, aby navrhl nynější vilu, uvažovali o koupi pozemku společně s hotovým projektem od pražského architekta Josefa Jindřicha Kostrby²⁵¹. Ten navrhl dům podle regulačního plánu právě pro Prahu 6. Mělo se jednat o jednopatrový, volně stojící dům s podkrovím. Ke změně Müllerovi dospěli v roce 1928, když společně s architektem Loosem a Karlem Lhotou navštívili místo plánované stavby. Tehdy si uvědomili, že místo, které nabízelo výhled na celou Prahu, si žádá zcela nový dům podle projektu Adolfa Loose.²⁵²

Vila vyvolala rozruch ještě před samotnou stavbou, jelikož se nedařilo získat od stavebního úřadu magistrátu potřebné povolení. To se podařilo až po jedenácté.²⁵³ Jako odůvodnění pro zamítnutí uvedli magistrátní úředníci, že Loos vzhledem k danému území nesplňuje regulační podmínky. I sousedé nebyli nakloněni stavbě a vznesli protest. Celá oblast Ořechovky se nesla v jednom stylu, v němž měly budovy klasické sedlové střechy kryté taškami. I přes protahující se povolení začala stavba dříve, než byla oficiálně schválena. Architekt už se s takovým případem setkal a Františkovi Müllerovi řekl, že dokud stavba nebude zvednuta nad terén, mohou pracovat. O získání povolení se zasloužil právě František Müller svým odvoláním na Zemský úřad, kde mu bylo sděleno, že uplatněná regulace se netýká jeho pozemku, ale oblasti Ořechovky.²⁵⁴

---

²⁵⁰ [Srov.] SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870–1933: architekt, kritik, dandy*. [Praha]: Slovart, c2004. s. 71.

²⁵¹ Architekt Josef Jindřich Kostrba vytvořil projekt rodinného domu, který měla zčásti užívat rodina Müllerova a zčásti rodina Kostrbova.

²⁵² [Srov.] SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ. *Adolf Loos – dílo v českých zemích*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 226–232.

²⁵³ [Srov.] ŠLAPETA, Vladimír. *Adolf Loos a česká architektura*. Repr. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2000. s. 13.

²⁵⁴ [Srov.] KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. s. 17, 60.

O celé této problematice se dozvěděla i široká veřejnost, neboť pražské německé noviny Prager Tagblatt vydaly článek s názvem „Praha proti Loosovi“.²⁵⁵

4.2.3.1 Osud vily po roce 1930 do současnosti

Do své nové vily se celá rodina Müllerova nastěhovala spolu se služebnictvem, šoférem, chůvou, kuchařem a třemi pomocnicemi v domácnosti už na jaře roku 1930.²⁵⁶ Dokončovací práce probíhaly až do léta. Život ve vile se nesl ve společenském duchu. Ještě téhož roku se zde architekt Loos setkal s řadou známých osobností, s nimiž oslavil své 60. narozeniny.²⁵⁷ Do vily se v roce 1935 přistěhovala matka majitele Müllera, které byly dány k dispozici dva podkrovní pokoje. Fatálním se pro ni stal rok 1941, kdy ji přejela tramvaj.²⁵⁸

Do osudu Müllerovy vily výrazně zasáhl rok 1948, kdy proběhl komunistický puč²⁵⁹ a vila se stala tzv. činžovní vilou. Müllerovi ji sice stále formálně vlastnili, ale nemohli ji užívat podle svých představ.²⁶⁰ Další ránou pro rodinu byla smrt Františka Müllera v roce 1951.²⁶¹ Příčinou jeho skonu bylo velké množství plynů oxidu uhelnatého, kterého se nadýchal v kotelně.²⁶² Situace po komunistickém puči vedla k tomu, že rodině bylo dovoleno obývat jen část vily. I přesto v ní Milada zůstala až do své smrti, tedy do roku 1968.²⁶³ Zprvu část budovy obývalo Uměleckoprůmyslové museum a na sklonku padesátých let byly prostory zaplněny Statním pedagogickým nakladatelstvím. V šedesátých letech se nesla myšlenka, že by se ve vile zřídilo Centrum Adolfa Loose. O jejím navrácení do původního stavu se pak následně uvažovalo během kongresu Mezinárodního svazu architektů v Praze v roce 1967. To se však neuskutečnilo. Následující rok se vila dostala do vlastnictví Uměleckoprůmyslového musea a Národní galerie.

---

²⁵⁵ [Srov.] Muzeum hlavního města Prahy: historie stavby [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/historie-stavby/>

²⁵⁶ [Srov.] SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870–1933: architekt, kritik, dandy*. [Praha]: Slovart, c2004. s. 71.

²⁵⁷ [Srov.] Muzeum hlavního města Prahy: historie stavby [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/historie-stavby/>

²⁵⁸ [Srov.] KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. s. 89.

²⁵⁹ Komunistický puč neboli vítězný únor je označení komunistického státního převratu, jenž proběhl mezi 17. a 25. únorem 1948. Byla to doba panujícího napětí mezi pravicovými a levicovými stranami, které vyvrcholilo demisí prezidenta Edvarda Beneše a zánikem demokracie.

²⁶⁰ [Srov.] Muzeum hlavního města Prahy: Přehled událostí v datech [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/prehled-udalosti-v-datech/>

²⁶¹ [Srov.] KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. s. 89.

²⁶² [Srov.] Tamtéž, s. 83.

²⁶³ [Srov.] Tamtéž, s. 18.

Dalšími vlastníky se poté v roce 1979 stal Ústav marxismu-leninismu ÚV KSČ a ani v tomto období nedošlo k opravě či zapojení vily do kulturního života.²⁶⁴

Po sametové revoluci²⁶⁵, tedy po listopadu roku 1989, objekt opustil Ústav marxismu-leninismu ÚV KSČ. Na základě restituce se majetek rozdělil mezi dceru Müllerových, Evu Maternovou, a hlavní město Prahu. V roce 1995 město odkoupilo i druhou část a začalo se s obnovou. Ta byla dokončena o pět let později a budova zpřístupněna veřejnosti. V současnosti je možné se účastnit komentované prohlídky vily či navštívit Centrum Adolfa Loose nacházející se nedaleko.²⁶⁶

---

²⁶⁴ [Srov.] Tamtéž, s. 89, 92, 99.

²⁶⁵ Sametová revoluce v roce 1989 vedla k pádu komunistické strany a dala vzniknout nové straně, Občanskému fóru, v jehož čele stál budoucí prezident Československa Václav Havel. Významným datem se stal 17. listopad, kdy se konala demonstrace na památku 50. výročí od uzavření vysokých škol nacisty a uctění památky studenta Jana Opletala. Poklidná demonstrace se na Národní třídě pak záhy proměnila, když se proti ní postavily ozbrojené složky Veřejné bezpečnosti, a to poté odstartovalo začátek revoluce.

²⁶⁶ [Srov.] KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. s. 100–115.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo nastínit vznik a vývoj moderní architektury s důrazem na funkcionalismus a srovnat vybrané vily tohoto období od nejpřednějších architektů: vilu Savoye od Le Corbusiera, vilu Tugendhat od Miese van der Rohe a Müllerovu vilu od Adolfa Loose.

Úvodní kapitoly pojednávají o vzniku a vývoji moderního umění v architektuře, kdy se na přelomu 19. a 20. století v mnohých zemích objevovala secese. Umělci se pokoušeli její tendence odklonit do pozadí, aby tak dali prostor modernímu umění. Jejich snahou bylo oprostít se od dekoru, přijít s novými materiály a též klást důraz na racionální uspořádání domu. Inspirací jim byla tvorba architektů Franka Lloyda Wrighta, Petera Behrense, Otty Wagnera a dalších. Počátek dvacátých let byl také spojen s architektem Le Corbusierem, jenž představoval jednu z vedoucích osobností nové organizace CIAM. Ta vznikla v roce 1928 a v jejím rámci se konaly mezinárodní kongresy diskutující o urbanismu a architektuře.

Většina výše zmíněných architektů se během svého života věnovala i psaní teoretických textů týkajících se především architektury. Předkládaný klasifikační spis vyzdvihl několik takových příkladů. Spisy Adolfa Loose pojednávají o barvách, materiálech a podobně. Le Corbusier se zabýval obdobnými tématy a v jedné ze svých prací představil metodu opírající se o nosnou konstrukci. Evropu obohatil svými texty i architekt Frank Lloyd Wright, a to mimo jiné manifestem *The Art and Craft of the machine* či knihou *Ve věci architektury*.

Odklon od dekoru a soustředění se na funkci staveb v architektuře přinesl nový umělecký styl nazvaný funkcionalismus. Jeho architektura byla převážně založena na stavbách s bílou omítkou, pásovými okny a plochou střechou. Stavěly se jak administrativní budovy, továrny, tak i činžovní domy a vily. Na českém území ve dvacátých letech 20. století se především ve městech, jako byla Praha, Brno, Zlín a Hradec Králové, objevila řada funkcionalistických staveb. V Praze se významným objektem mezi dvacátými a třicátými lety stala Müllerova vila od Adolfa Loose. Označení „brněnský bílý funkcionalismus“ si vysloužilo Brno, kde se nachází spousta funkcionalistických staveb, včetně té, která hájí absolutní prvenství – Zemanovy kavárny od Bohuslava Fuchse z roku 1925. Dalšími brněnskými zástupci jsou hotel Avion od Bohuslava Fuchse či vila Tugendhat

od Ludwiga Miese van der Rohe. Zlín v té době proslul díky sourozencům Tomášovi a Antonínu Baťovi, kteří požádali architekta Le Corbusiera o vytvoření územního plánu stavebního rozvoje. Ten však nakonec zůstal nerealizovaný. Posledním výše zmíněným městem byl Hradec Králové, jenž je spojován především s osobnostmi Josefa Gočára a Oldřicha Lisky, který si navrhl vlastní funkcionalistickou vilu.

Druhá část bakalářské práce se věnovala třem vlivným architektům na počátku dvacátého století. Prvním z nich byl Le Corbusier, který se vzdělával v oblasti architektury. Stal se velkým přínosem tohoto oboru a inspirací pro mnoho umělců. Svou činností si vysloužil pocty i ocenění a též získal několik doktorátů. Vliv na jeho tvorbu měla místa, jež navštívil, a také technika železobetonu. Známe je především manifestem Pět bodů nové architektury, který byl uveřejněn v roce 1927 ve Stuttgartu. Tato pravidla aplikoval na svých stavbách. Jednou z nich byla vila Savoye, kterou navrhl pro majitele pojišťovny Pierra Savoye a jeho manželku Eugénii ve městě Poissy nedaleko Paříže. Při projektování tohoto objektu měl volnou ruku, avšak po vypracování návrhů muselo dojít k redukci z důvodu přílišných finančních nákladů. Vila vytváří pravou promenádu architektury. I přesto byla kritizována a označována jako stroj na bydlení či krabice na pilotech. Její osud ovlivnila druhá světová válka, během níž byla velmi poničena. Následovala rekonstrukce, zapsání na seznam světového dědictví UNESCO a dnes je zpřístupněna veřejnosti.

Druhou významnou stavbou, kterou tato práce popisovala, je vila Tugendhat od architekta Ludwiga Miese van der Rohe. Ten se v mládí vyučil zedníkem a nějaký čas působil v ateliéru Petera Behrense. Významným se pro něj stal rok 1919, kdy mu byla odmítnuta práce pro „Výstavu neznámých autorů“. Mies se stal viceprezidentem Werkbundu a také ředitelem Bauhausu. Navrhl spoustu objektů – například dům pro filosofa Aloise Reihla, Fuchsův dům či obytné bloky v Berlíně. Ve dvacátých letech vytvořil dvě důležité stavby. Jednalo se o německý pavilon pro světovou výstavu v Barceloně a vilu Tugendhat. Na obou pracoval skoro ve stejnou dobu. Vila Tugendhat byla postavena v Brně pro manžele Fritze a Gretu Tugendhatovi a splňuje skoro všechny body manifestu Pět bodů nové architektury od Le Corbusiera. Tato stavba také čelila řadě kritik. Jedna z nich poukazovala na velké skleněné tabule. Místní obyvatelé se domnívali, že manželé přes zimu ve vile zmrznou. Rodina vilu obývala v letech 1930–1938. Následná situace v Československu ji donutila domov opustit. V objektu poté sídlilo několik spolků,

středisek a podobně. To se velmi podepsalo na jeho stavu. Díky rekonstrukci je dnes zpřístupněn veřejnosti a konají se tam různé kulturní akce.

Poslední budovou, na kterou se tato práce zaměřila, byla Müllerova vila v Praze od architekta Adolfa Loose. Tato osobnost byla velmi ovlivněna kamenickou dílnou svého otce. Loos vystudoval průmyslovou školu v Brně, poté odcestoval do USA a následně do Rakouska a Paříže. Mezi architektovy velké realizované projekty se řadí dům Tristana Tzary, Mollerova a Müllerova vila v Praze. Se stavbou posledně jmenované vily se začalo v roce 1928. Byla určena pro Františka a Miladu Müllerovy. I v tomto případě se uplatňují některá pravidla z Le Corbusierova manifestu a také Raumplan neboli prostorový plán od Adolfa Loose. Dům vyvolal rozruch ještě před svou stavbou. Místním se nelíbila jeho podoba. Nakonec se rodině podařilo získat stavební povolení a rodina se do vily v roce 1930 nastěhovala. V roce 1948 jí byla část zabrána a po smrti Milady se celá dostala do vlastnictví Uměleckoprůmyslového muzea, Státního pedagogického nakladatelství a Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ. Zlomovým se stal až rok 1989, kdy se ústav vystěhoval, a následně v letech 1995–2000 tam probíhaly opravy. Dnes je vila přístupná pro veřejnost i s Centrem Adolfa Loose nacházejícím se v její blízkosti.

Autorka práce čerpala převážně z knižních a internetových zdrojů. Spoustu informací, především o vile Tugendhat a Müllerově vile, bylo možné najít v českém jazyce, též na jejich oficiálních stránkách. Stěžejním úkolem bylo vyhledat informace o vile Savoye a především o jejích majitelích. Přínosem byla osobní návštěva Müllerovy vily, kde mohla autorka lépe pochopit Loosův Raumplan a filozofii architekta.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

- 100 staveb: moderní architektura Středočeského kraje.* Praha: Pro Středočeský kraj vydalo nakl. Titanic, 2006. ISBN: 80-86652-31-9.
- AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat.* Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT. ISBN: 978-80-86549-22-4.
- ANDĚL, Jaroslav. *Nová vize: avantgardní architektura v avantgardní fotografii: Československo 1918–1938.* Praha: Slovart, 2005. ISBN: 80-7209-624-9.
- BARTOŠ, Štěpán, Zdeněk LUKEŠ a Pavel PANOCH. *Ve víru modernosti: architektura 20. století v Královéhradeckém kraji.* [Pardubice]: Helios, c2008. ISBN: 80-85211-23-8.
- BEEK, Johan van de, Adolf LOOS a Le CORBUSIER, RISSELADA, Max, ed. *Raumplan versus Plan Libre: Adolf Loos – Le Corbusier.* Zlín: Archa, 2012. a Architektura. ISBN: 978-80-87545-04-1.
- BUTTRY, Ivana. *Putování Francií.* Praha: Svatošovo nakladatelství, 2008. ISBN:80-86819-06-X .
- COHEN, Jean-Louis. *Le Corbusier: 1887–1965: lyrismus architektury ve věku strojů.* V Praze: Slovart, c2005. ISBN: 80-7209-669-9.
- ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ. *Tugendhat: Ludwig Mies van der Rohe's Commission in Brno.* Brno: Brno City Museum, 2014. ISBN: 9978-80-86549-82-.
- ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění. 5., rozš. a upr. vyd.* Praha: Idea servis, 2008. ISBN: 978-80-85970-63-0.
- ČERNOUŠKOVÁ, Dagmar, Iveta ČERNÁ a Pavel LIŠKA. *Vila Tugendhat.* Brno: Muzeum města Brna, 2008. ISBN: 978-80-86549-48-4.
- DEMPSEY, Amy. *Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním.* [Praha]: Slovart, 2002. ISBN: 8072094025.
- DROSTE, Magdalena. *Bauhaus: 1919–1933: reforma a avantgarda.* [Praha]: Slovart, c2007. ISBN: 978-3-8228-5174-6.
- DVOŘÁČEK, Petr. *Moderní architektura.* Praha: Levné knihy KMa, c2005. Architektura českých zemí. ISBN: 80-7309-288-3.
- FRAMPTON, Kenneth. *Moderní architektura: kritické dějiny.* Praha: Academia, 2004. ISBN: 80-200-1261-3.
- GLANCEY, Jonathan. *Architektura.* V Praze: Slovart, 2007. Velký ilustrovaný průvodce. ISBN: 978-80-7209-960-3.
- GÖSSEL, Peter a Gabriele LEUTHÄUSER. *Architektura 20. století.* Praha: Slovart, 2003. ISBN: 3-8228-2568-9.
- GYMPEL, Jan a Stefan BREITLING. *Dějiny architektury: od antiky po současnost.* V Praze: Slovart, 2013. ISBN: 978-80-7391-783-8.
- HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO.* Brno: Barrister & Principal, 2013. ISBN: 978-80-7485-012-7.

- HOLLINGSWORTH, Mary. *Architektura 20. století*. Bratislava: Columbus, 1993. ISBN: 80-7136-035-X.
- HUSE, Norbert. *Le Corbusier*. Přeložil Lumír WOLF. Olomouc: Votobia, 1995. Malé monografie (Votobia). ISBN: 80-85885-73-5.
- KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. ISBN: 80-7203-316-6.
- LUKEŠ, Zdeněk. *Deset století architektury*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. ISBN: 80-86161-40-4.
- MIES VAN DER ROHE, Ludwig, PUENTE, Moisés, ed. *Rozhovory s Miesem van der Rohe*. Zlín: Archa, 2010. a Architektura. ISBN: 978-80-904514-1-4.
- MORSE, Edward Sylvester. *Japonské domy a vše co k nim patří*. Praha: Pragma, 2011. ISBN: 978-80-7349-298-4.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan, JANKOVIČ, Milan a Miroslav ČERVENKA, ed. *Studie*. Brno: Host, 2001. Strukturalistická knihovna. ISBN: 80-7294-000-7.
- NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. Praha: Prostor, 1998. ISBN: 80-85190-70-2.
- PELČÁK, Petr a Vladimír ŠLAPETA. *Brno: architektura 1918–1939 = architecture 1918–1939*. [Brno]: Centrum architektury, c2011. ISBN: 978-80-905330-0-4.
- PELČÁK, Petr, Ivan WAHLA a Miroslav AMBROZ. *Mies van der Rohe – vila Tugendhat v Brně*. Dotisk 1. vydání. Brno: Spolek Obecní dům Brno ve spolupráci s Muzeem města Brna, 2016. ISBN: 978-80-904806-2-9.
- SAPÁK, Jan. *Ludwig Mies van der Rohe – Tugendhat: dům na rozhraní dějin*. Brno: K-public, 2013. ISBN: 978-80-87028-11-7.
- SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870–1933: architekt, kritik, dandy*. [Praha]: Slovart, c2004. ISBN: 80-7209-613-3.
- SEDLÁK, Jan a Libor TEPLÝ. *Vila Tugendhat: prostor ducha a umění*. Brno: Fotep, 2012. ISBN: 978-80-86871-16-5.
- SZADKOWSKA, Maria, Leslie VAN DUZER a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ. *Adolf Loos – dílo v českých zemích*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN: 978-80-85394-63-4.
- ŠLAPETA, Vladimír a Václav JANDÁČEK. *Český funkcionalismus*. Brno: EXPO DATA, 2004. Stavební kniha (EXPO DATA). ISBN: 80-86769-17-8.
- ŠLAPETA, Vladimír. *Adolf Loos a česká architektura*. Repr. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2000. ISBN: 80-85394-26-X.
- ŠVÁCHA, Rostislav. *Le Corbusier*. Praha: Odeon, 1989. Současné světové umění (Odeon). ISBN: 80-207-0768-9.
- UNGERS, Liselotte. *O architektech: životy, díla, teorie: Alberti, Berlage, Boullée a Ledoux, Le Corbusier, Fischer z Erlachu, Ginzburg, Kahn, Jefferson, Loos, Mies van der Rohe, Palladio, Rossi, Schinkel, Smithsonovi, Ungers, Venturi a Scott-Brownová, Vitruvius, Wren, Wright*. Praha: Slovart, 2004. ISBN: 80-7209-583-8.
- ZIMMERMAN, Claire. *Mies van der Rohe: 1886–1969: struktura prostoru*. V Praze: Slovart, c2007. ISBN: 978-80-7209-928-3.

Elektronické zdroje

ARCHEYES: *Národní muzeum západního umění v Tokiu/Le Corbusier* [online]. 2016 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://archeyes.com/national-museum-western-art-tokyo-le-corbusier/>

ARCHEYES: *Villa Savoye / Le Corbusier* [online]. 2020 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://archeyes.com/the-villa-savoye-le-corbusier/>

Archiweb: *Fallingwater – Dům pro Edgara J. Kaufmanna* [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/fallingwater-dum-pro-edgara-j-kaufmanna>

Archiweb: *Vila Savoye* [online]. [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>

Archiweb: *Vila Schwob* [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/vila-schwob-la-villa-turque>.

Art directory: Peter Behrens [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://www.behrens-peter.com/>

ARTMUSEUM.CZ: *Ludwig Mies van der Rohe* [online]. 2009 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=249

ARTMUSEUM.CZ: *Otto Wagner* [online]. 9. 6. 2009 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1554

Britanica: *Chicago School* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Chicago-School-architecture>

Britannica: *Frank Lloyd Wright* [online]. 2020 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Frank-Lloyd-Wright>

Centre des monuments nationaux: *VILLA SAVOYE À POISSY* [online]. [cit. 2020-08-15]. Dostupné z: <http://www.villa-savoye.fr/en/Explore/History-of-the-monumen>

Frank Lloyd Wright and Japan [online]. 1. 1. 2017 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://franklloydwright.org/frank-lloyd-wright-and-japan/>

GLENN, Martina. *Frank Lloyd Wright*. ARTMUSEUM [online]. 17. 4. 2009 n. l. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=686

HAVLÍKOVÁ, Alena. *Adolf Loos: Adolf Loos* [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://adolfloos.cz/cs/adolf-loos>

Královehradecký architektonický manuál: 1919–1945 [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://kam.hradcekralove.cz/obdobi/3-1919-1945>

MUMFORD, Erik. *Universidad Nacional de Colombia: repositorio institucional biblioteca digital* [online]. 2007 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://repositorio.unal.edu.co/handle/unal/31990>

Muzeum hlavního města Prahy: *Dětské pokoje* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/detske-pokoje/>

Muzeum hlavního města Prahy: *Letní jídelna* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/letni-jidelna/>

Muzeum hlavního města Prahy: *ložnice* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/loznice/>

Muzeum hlavního města Prahy: Obývací pokoj [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/obyvaci-pokoj/>

Muzeum hlavního města Prahy: historie stavby [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/historie-stavby/>

Muzeum hlavního města Prahy: Přehled událostí v datech [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/prehled-udalosti-v-datech/>

OpenLearn: učení z otevřené univerzity zdarma. *CIAM (Congres International d'Architecture Moderne)* [online]. 30.8.2019 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.open.edu/openlearn/history-the-arts/history/heritage/ciam-congres-internationaux-darchitecture-moderne>

ÖSTERREICHISCHE POSTSPARKASSE: ÖSTERREICHISCHE POSTSPARKASSE [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.ottowagner.com/oesterreichische-postsparkasse/>

SCHWEIZER ARCHITEKTUR, ARCHITECTURE SUISSE, ARCHITETTURA SVIZZERA. *90 Let mezinárodního kongresu moderní architektury – CIAM* [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://architecturesuisse.ch/fr/as/211/90-ans-du-congres-international-darchitecture-mode/>

Vila Tugendhat: STAVBA [online]. [cit. 2020-10-19]. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/cz/dum/stavba.html>

Vila Tugendhat: STAVEBNÍCI [online]. [cit. 2020-08-18]. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/cz/vila-tugendhat/stavebnici.html>

VILLA SAVOYE À POISSY: GUIDE BOOKLET [online]. [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://www.villa-savoie.fr/en/#>

Villa Tugendhat: VZNIK "SKLENĚNÉHO POKOJE" [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.tugendhat.eu/vznik--skleneneho-pokoje-.html>

VYGOSH.cz: *Le Corbusier* [online]. [cit. 2020-08-28]. Dostupné z: <http://vygosh.cz/de-corbus.html>

Přílohy

Obr. 1: Budova Bauhausu

Obr. 2: Hodina architektury v Bauhausu

Obr. 3: Křišťálový palác pro světovou výstavu v Londýně

Obr. 4: Chicagská škola, Louis Sullivan, Pirie Scott & Co., Chicago 1899
a 1903–1904

Obr. 5: Frank Lloyd Wright, muzeum Solomona R. Guggenheima v New Yorku

Obr. 6: Frank Lloyd Wright, Fallingwater

Obr. 7: Otto Wagner, budova poštovní spořitelny

Obr. 8: Peter Behrens, soukromé obydlí v Nothamptonu New Ways

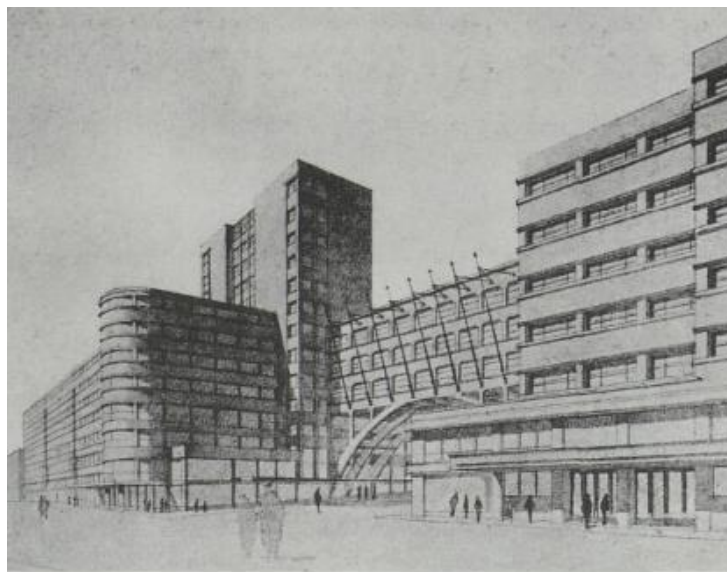

Obr. 9: Účastníci CIAM v roce 1928 v La Sarraz

Obr. 10: Josef Fuchs, projekt z první soutěže na Veletržní palác v Praze, 1924

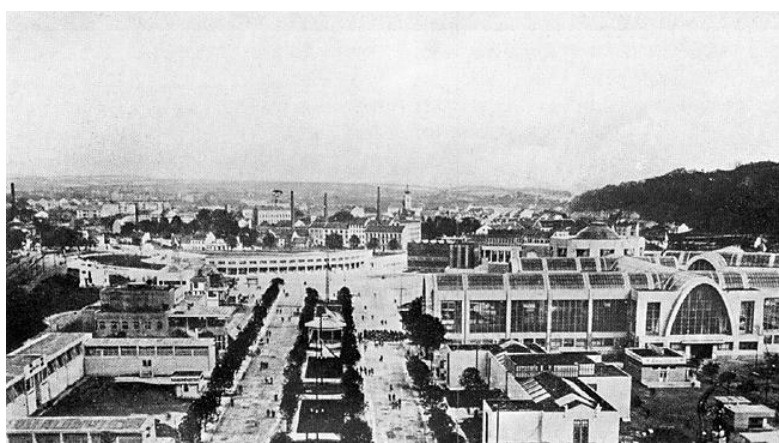

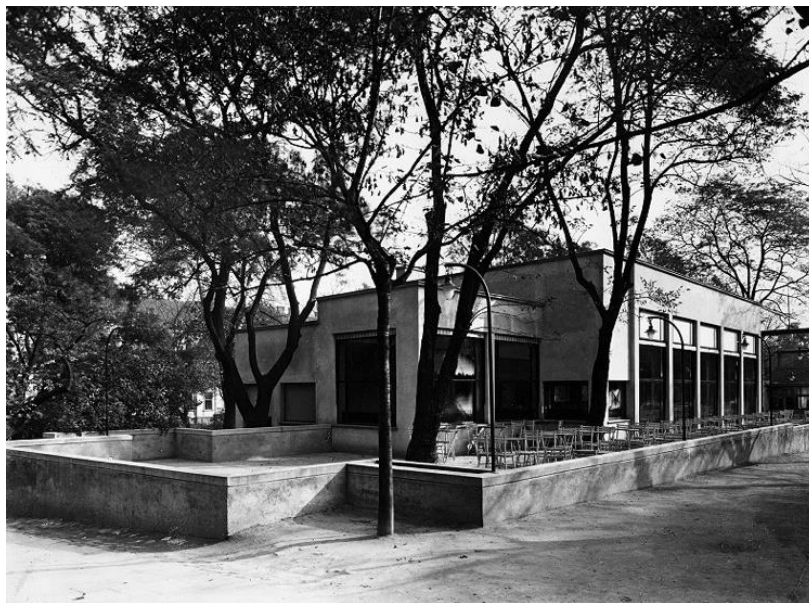
Obr. 11: Oldřich Tyl, projekt z první soutěže na Veletřní palác, 1924

Obr. 12: Josef Fuchs, Oldřich Tyl, Veletřní palác v Praze, 1926–1928

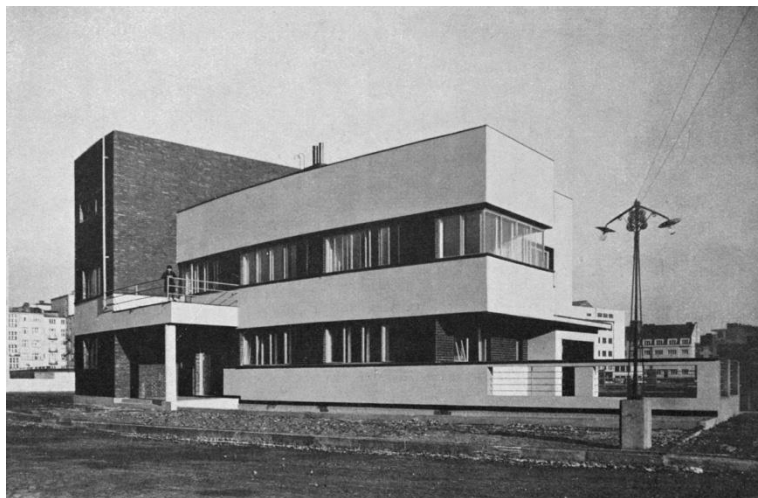
Obr. 13: Brněnské výstaviště

Obr. 14: Zemanova kavárna

Obr. 15: Hotel Avion v Brně

Obr. 16: Vila Oldřicha Liska

Obr. 17: Vila Jaroslavy a Karla Cee

Obr. 18: František L. Gahura, Le Corbusier, Bohuslav Fuchs, Zlín 1935

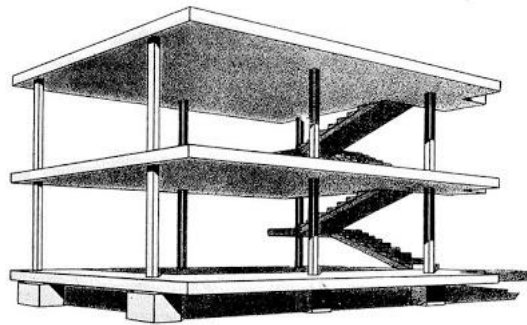

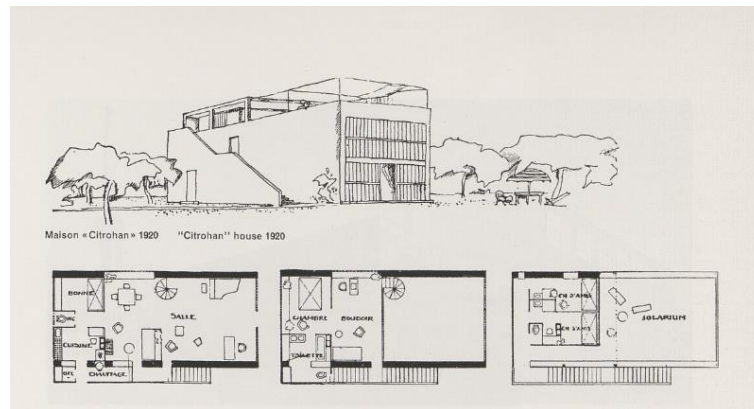
Obr. 19: Le Corbusier, vila Fallet

Obr. 20: Le Corbusier, Schwobova vila

Obr. 21: Le Corbusier, systém Dom-Ino

Obr. 22: Návrh domu Citrohan, 1920

Obr. 23: Le Corbusier, vila Cook

Obr. 24: Le Corbusier, vila Stein-De Monzie

Obr. 25: Le Corbusier, kostel Notre Dame du Haut

Obr. 26: Pierre a Eugénie Savoye

Obr. 27: Le Corbusier, vila Savoye

Obr. 28: Le Corbusier, vila Savoye

Obr. 29: Le Corbusier, vila Savoye

Obr. 30: Vila Savoye, koupelna

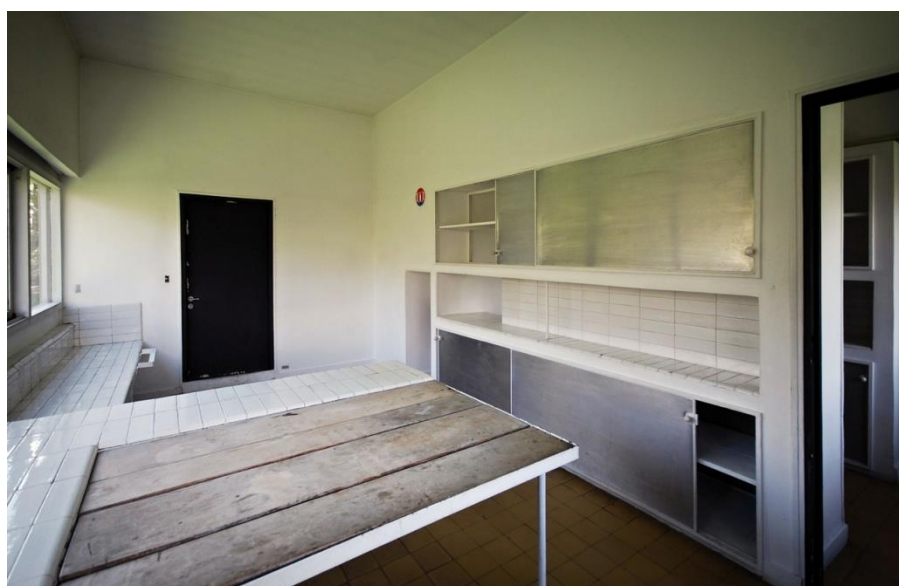
Obr. 31: Vila Savoye, rampa

Obr. 32: Vila Savoye, schodiště

Obr. 33: Vila Savoye, obývací pokoj

Obr. 34: Vila Savoye, kuchyně

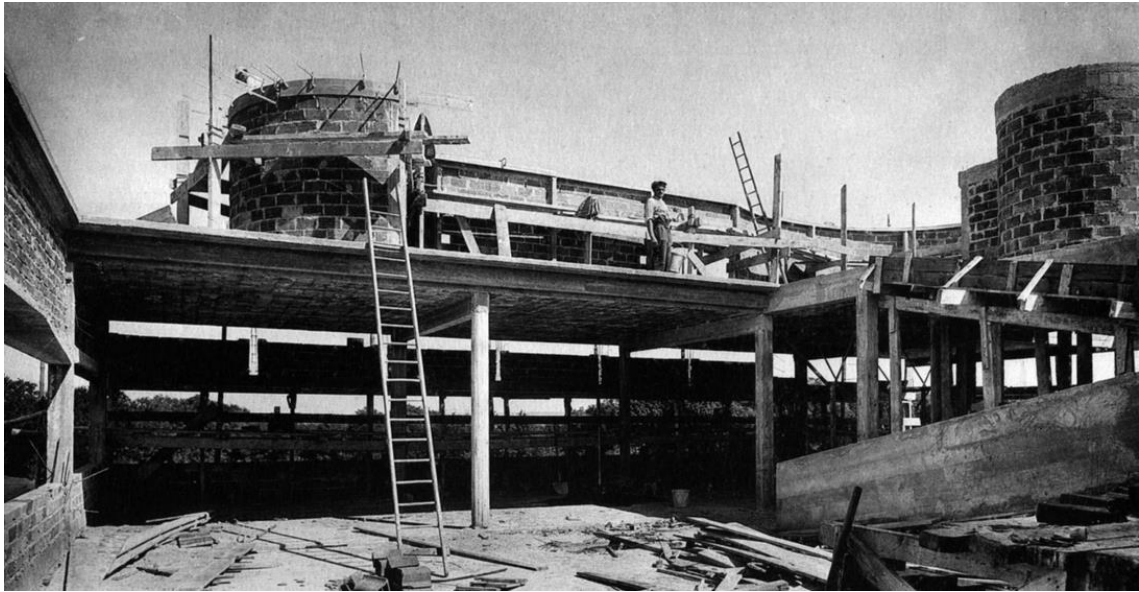

Obr. 35: Vila Savoye, solárium při pohledu ze střešní terasy

Obr. 36: Vila Savoye, horní patro

Obr. 37: Le Corbusier, vila Savoye, 1929

Obr. 38: Le Corbusier, vila Savoye, opuštěná mezi roky 1940–1963

Obr. 39: Ludwig Mies van der Rohe

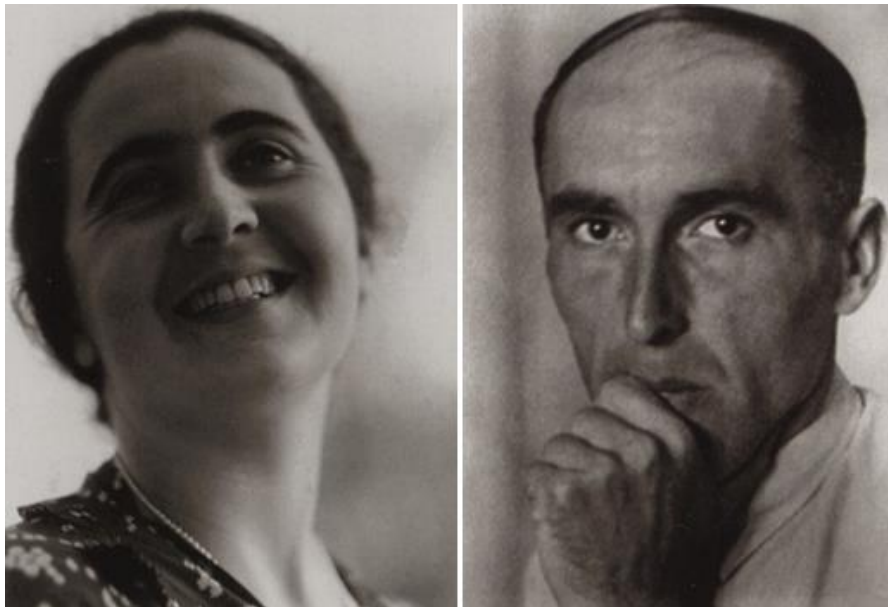
Obr. 40: Mies, dům A. Reihla v Postupimi

Obr. 41: Mies, pavilon pro světovou výstavu v Barceloně

Obr. 42: Mies, Seagram Building

Obr. 43: Greta a Fritz Tugendhatovi

Obr. 44: Mies, vila Tugendhat, pohled ze zahrady

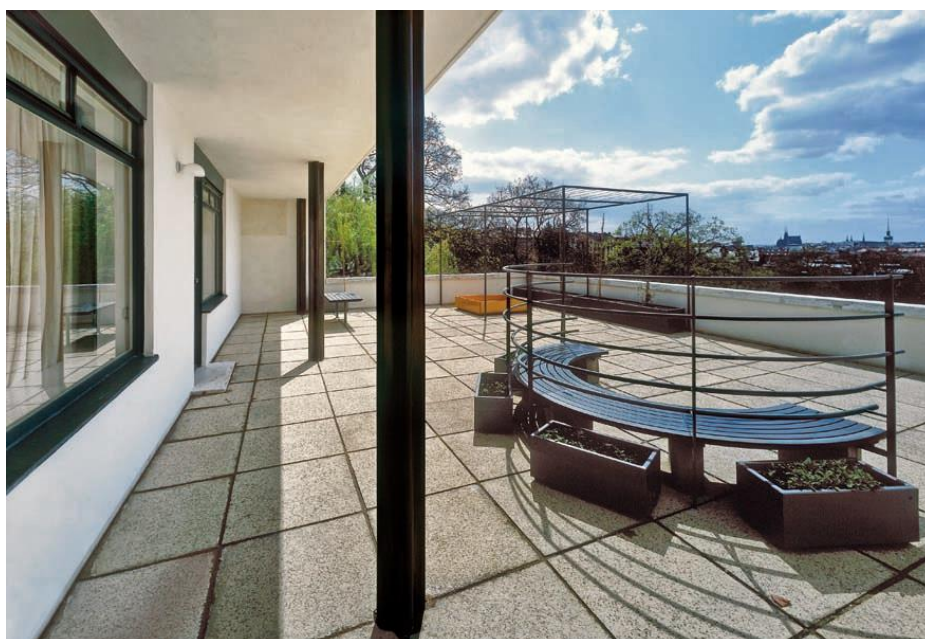

Obr. 45: Mies, vila Tugendhat, pohled z ulice

Obr. 46: Mies, vila Tugendhat, vchod

Obr. 47: Mies, vila Tugendhat, pohled na horní terasu

Obr. 48: Mies, vila Tugendhat, zahrada a pohled z vily

Obr. 49: Mies, vila Tugendhat, jídelna

Obr. 50: Mies, vila Tugendhat, onyxová stěna

Obr. 51: Mies, vila Tugendhat, onyxová stěna – detail

Obr. 52: Mies, vila Tugendhat, křesla

Obr. 53: Mies, vila Tugendhat, hlavní obytný prostor, průhled z pracovny k mléčné prosklené stěně a k jídelně

Obr. 54: Mies, vila Tugendhat, hlavní obytný prostor, průhled z pracovny do knihovny

Obr. 55: Mies, vila Tugendhat, průhled do zimní zahrady

Obr. 56: Mies, vila Tugendhat, pokoj Fritze

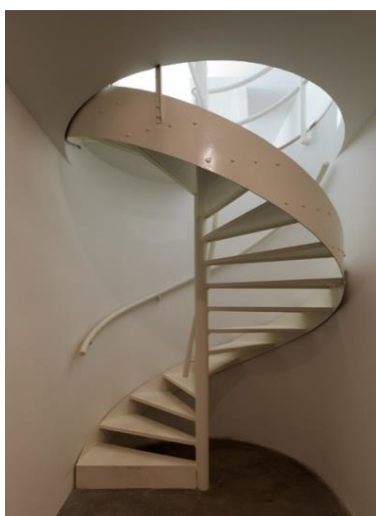
Obr. 57: Mies, vila Tugendhat, pokoj Grety

Obr. 58: Mies, vila Tugendhat, dětský pokoj

Obr. 59: Mies, vila Tugendhat, koupelna

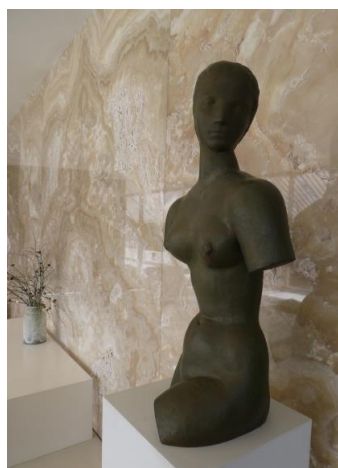
Obr. 60: Mies, vila Tugendhat, ocelové točité schodiště do technického podlaží

Obr. 61: Mies, vila Tugendhat, kotelna

Obr. 62: Mies, vila Tugendhat, strojovna pro technické spouštění oken

Obr. 63: Mies, vila Tugendhat, dívčí torzo

Obr. 64: Mies, vila Tugendhat, rehabilitační oddělení dětské nemocnice, 1959

Obr. 65: Mies, vila Tugendhat, léčebné nápravné cvičení ve vile, 1959

Obr. 66: F. Kalivoda a Greta Tugendhatová na konferenci v roce 1969

Obr. 67: Mies, vila Tugendhat, uliční průčelí, 1980

Obr. 68: Mies, vila Tugendhat, hlavní obytný prostor, zimní zahrada, 1980

Obr. 69: Adolf Loos

Obr. 70: A. Loos, Steinerova vila

Obr. 71: A. Loos, Scheuova vila

Obr. 72: A. Loos, Mollerova vila

Obr. 73: A. Loos, dům Tristana Tzary

Obr. 74: Společnost hostů na svatbě Františka a Milady Müllerových, Plzeň 1923

Obr. 75: A. Loos, Müllerova vila

Obr. 76: A. Loos, Müllerova vila, čelní pohled

Obr. 77: A. Loos, Müllerova vila

Obr. 78: A. Loos, Müllerova vila, vstup

Obr. 79: A. Loos, Müllerova vila, průhled z předsíně do haly

Obr. 80: A. Loos, Müllerova vila, obývací pokoj

Obr. 81: A. Loos, Müllerova vila, pánský pokoj

Obr. 82: A. Loos, Müllerova vila, dámský pokoj

Obr. 83: A. Loos, Müllerova vila, dětský pokoj

Obr. 84: A. Loos, Müllerova vila, ložnice

Obr. 85: A. Loos, Müllerova vila, jídelna

Obr. 86: A. Loos, Müllerova vila, letní jídelna

Obr. 87: A. Loos, Müllerova vila, horní terasa

Obr. 88: A. Loos, výhled z Müllerovy vily

Obr. 89: A. Loos, Müllerova vila, stavba

Zdroje příloh

Přílohy I.

- Obr. 1: DROSTE, Magdalena. Bauhaus: 1919–1933: reforma a avantgarda. [Praha]: Slovart, c2007. ISBN 978-3-8228-5174-6. s. 47.
- Obr. 2: DROSTE, Magdalena. Bauhaus: 1919–1933: reforma a avantgarda. [Praha]: Slovart, c2007. ISBN 978-3-8228-5174-6. s. 91.
- Obr. 3: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/kristalovy-palac-v-londyne-novy-projekt.A131003_174958_zahranicni_ert
- Obr. 4: DEMPSEY, Amy. Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním. 2. vyd. [Praha]: Slovart, 2005. ISBN 80-7209-731-8. s. 23.
- Obr. 5: <https://www.archdaily.com/60392/ad-classics-solomon-r-guggenheim-museum-frank-lloyd-wright>
- Obr. 6: <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/late-europe-and-americas/modernity-ap/a/frank-lloyd-wright-fallingwater>
- Obr. 7: <https://brewminate.com/otto-wagner-and-the-architecture-of-postal-savings-bank/>
- Obr. 8: <https://c20society.org.uk/2019/05/22/behrens-new-ways-home-in-northampton-is-for-sale>
- Obr. 9: <https://architecturesuisse.ch/fr/as/211/90-ans-du-congres-international-darchitecture-mode/>
- Obr. 10: MASÁK, Miroslav, Jindřich VYBÍRAL a Rostislav ŠVÁCHA. Veletržní palác v Praze. Praha: Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-089-x. s. 9.
- Obr. 11: MASÁK, Miroslav, Jindřich VYBÍRAL a Rostislav ŠVÁCHA. *Veletržní palác v Praze*. Praha: Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-089-x. s. 10.
- Obr. 12: MASÁK, Miroslav, Jindřich VYBÍRAL a Rostislav ŠVÁCHA. *Veletržní palác v Praze*. Praha: Národní galerie, 1995. ISBN 80-7035-089-x. s. 36.
- Obr. 13: <https://www.bam.brno.cz/objekt/c162-brnenske-vystaviste>
- Obr. 14: <https://www.bam.brno.cz/objekt/c102-zemanova-kavarna>
- Obr. 15: <https://www.bam.brno.cz/objekt/c092-hotel-avion>
- Obr. 16: <https://kam.hradcekralove.cz/objekt/56-vlastni-vila-oldricha-lisky-s-atelierem>
- Obr. 17: <https://kam.hradcekralove.cz/objekt/21-vila-jaroslavy-a-karla-cee>
- Obr. 18: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/architekt-le-corbusier-ve-zline-u-bati.A150902_2188533_zlin-zpravy_ras
- Obr. 19: <https://www.archiweb.cz/b/vila-fallet>
- Obr. 20: <https://www.archiweb.cz/b/vila-schwob-la-villa-turque>
- Obr. 21: <http://thecityasaproject.org/2014/03/the-dom-ino-effect/>
- Obr. 22: SAPÁK, Jan. Ludwig Mies van der Rohe – Tugendhat: dům na rozhraní dějin. Brno: K-public, 2013. ISBN 978-80-87028-11-7. s. 41.
- Obr. 23: <http://fondationlecorbusier.fr/corbuweb/morpheus.aspx?sysId=13&IrisObjectId=4876&sysLanguage=en-en&itemPos=26&itemCount=79&sysParentId=64&sysParentName=Cook>
- Obr. 24: <http://www.fondationlecorbusier.fr/corbuweb/morpheus.aspx?sysId=13&IrisObjectId=5525&sysLanguage=en-en&itemPos=76&itemCount=78&sysParentId=64&sysParentName=home>
- Obr. 25: <http://www.archizone.cz/stavby/notre-dame-du-haut/>
- Obr. 26: <https://archidose.blogspot.com/2020/06/the-sunny-days-of-villa-savoie.html>

Obr. 27: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>
Obr. 28: <http://www.montsezamorano.com/villa-savoye/ktfzvzk8mg495ysz1f2iv36v2o95eu>
Obr. 29: <http://www.montsezamorano.com/villa-savoye/2dvlp4qjmc1jhi03p1k2preugra1o1>
Obr. 30: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>
Obr. 31: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>
Obr. 32: ŠVÁCHA, Rostislav. Le Corbusier. Praha: Odeon, 1989. Současné světové umění (Odeon). ISBN 80-207-0768-9. s. 12.
Obr. 33: <https://archeyes.com/the-villa-savoye-le-corbusier/>
Obr. 34: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>
Obr. 35: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>
Obr. 36: <https://www.archiweb.cz/b/vila-savoye>
Obr. 37: <https://www.metalocus.es/en/news/villa-savoye-le-corbusiers-machine-inhabit>
Obr. 38: <https://www.metalocus.es/en/news/villa-savoye-le-corbusiers-machine-inhabit>
Obr. 39: <https://www.bam.brno.cz/architekt/58-ludwig-mies-van-der-rohe>
Obr. 40: <https://ofhouses.com/post/146589627148/322-ludwig-mies-van-der-rohe-riehl-house>
Obr. 41: <https://www.prahaneznama.cz/nezarazene/mies-pavilon-barcelona-versus-vila-tugendhat/>
Obr. 42: <https://www.arch2o.com/seagram-building-mies-van-der-rohe/>
Obr. 43: AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. Mies v Brně: vila Tugendhat. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT. ISBN 978-80-86549-22-4.
Obr. 44: <https://www.bam.brno.cz/objekt/c327-vila-tugendhat>
Obr. 45: <https://www.archiweb.cz/b/vila-tugendhat>
Obr. 46: <https://www.archiweb.cz/b/vila-tugendhat>
Obr. 47: <https://www.archiweb.cz/b/vila-tugendhat>
Obr. 48: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/>
Obr. 49: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/>
Obr. 50: SEDLÁK, Jan a Libor TEPLÝ. The Tugendhat House: a space for art and spirit. Brno: Fotep, 2012. ISBN 978-80-86871-17-2. S.43
Obr. 51: <https://www.tugendhat.eu/cz/mies-online/fotogalerie-pred-obnovou-2010.html>
Obr. 52: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/>
Obr. 53: <https://www.tugendhat.eu/mies-online/fotogalerie-po-obnove-2012.html>
Obr. 54: <https://www.tugendhat.eu/cz/fotogalerie-po-obnove-2012.html>
Obr. 55: <https://www.tugendhat.eu/cz/mies-online/fotogalerie-pred-obnovou-2010.html>
Obr. 56: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/#gallery-11>
Obr. 57: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/#gallery-12>
Obr. 58: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/#gallery-15>
Obr. 59: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/#gallery-13>
Obr. 60: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacalavznikat-pred-devadesati-lety/#gallery-19>

Obr. 61: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacala-vznikat-pred-devadesati-lety/#gallery-21>

Obr. 62: <https://www.tvarchitect.com/clanek/brnenska-vila-tugendhat-zacala-vznikat-pred-devadesati-lety/#gallery-23>

Obr. 63: <http://martinfryc.eu/vystavy/vila-tugendhat-brno-komentovana-prohlidka-nutna-rezervace-12-roku-predem/>

Obr. 64: HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových: památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. ISBN 978-80-7485-012-7. s. 157.

Obr. 65: AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies in Brno: the Tugendhat House*. Brno: Brno City Museum, 2013. SDC-VT. ISBN 978-80-86549-23-1.

Obr. 66: HAMMER-TUGENDHAT, Daniela, Ivo HAMMER a Wolf TEGETHOFF. *Vila Tugendhat Ludwiga Miese van der Rohe: rodinný dům Tugendhatových : památka UNESCO*. Brno: Barrister & Principal, 2013. ISBN 978-80-7485-012-7. s. 158.

Obr. 67: AMBROZ, Vladimír, ČERNÁ, Iveta a Dagmar ČERNOUŠKOVÁ, ed. *Mies v Brně: vila Tugendhat*. Brno: Muzeum města Brna, 2012. SDC-VT. ISBN 978-80-86549-22-4. s. 153.

Obr. 68: <https://www.tugendhat.eu/dum/obnova-vily-1981-az-1985.html>

Obr. 69: <https://artalk.cz/2008/10/07/tz-adolf-loos/>

Obr. 70: <https://www.archiweb.cz/b/haus-steiner>

Obr. 71: <https://www.archiweb.cz/b/haus-scheu>

Obr. 72: <https://www.timixi.com/timeline/detail/80>

Obr. 73: <http://www.muzeumprahy.cz/vyznamne-realizace/>

Obr. 74: KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-315-8. s. 41.

Obr. 75: <https://www.archiweb.cz/b/mullerova-vila>

Obr. 76: <https://www.archiweb.cz/b/mullerova-vila>

Obr. 77: <https://adolfloos.cz/cs/mullerova-vila>

Obr. 78: KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-315-8. s. 48.

Obr. 79: KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-315-8. s. 51.

Obr. 80: <https://adolfloos.cz/cs/mullerova-vila>

Obr. 81: <https://adolfloos.cz/cs/mullerova-vila>

Obr. 82: <https://adolfloos.cz/cs/mullerova-vila>

Obr. 83: <https://adolfloos.cz/cs/mullerova-vila>

Obr. 84: https://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/kultura/muzea_a_vystavy/mullerova_vila_vstup_do_architektonickeh.html

Obr. 85: KSANDR, Karel. *Müllerova vila: [Adolf Loos & Karel Lhota]*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-315-8. s. 69.

Obr. 86: <http://www.kultura.cz/profile/2540-muzeum-hlavniho-mesta-prahy-mullerova-vila>

Obr. 87: <https://adolfloos.cz/cs/mullerova-vila>

Obr. 88: A. Loos, *Müllerova vila, výhled z vily – vlastní*

Obr. 89: <http://www.muzeumprahy.cz/historie-stavby/>